

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

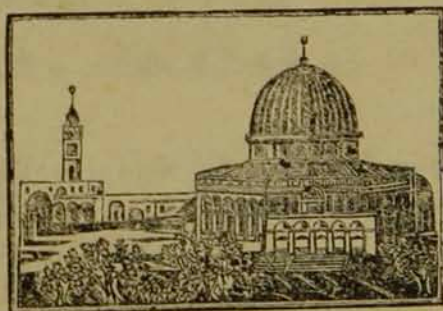
**ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ,
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ**

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

1877

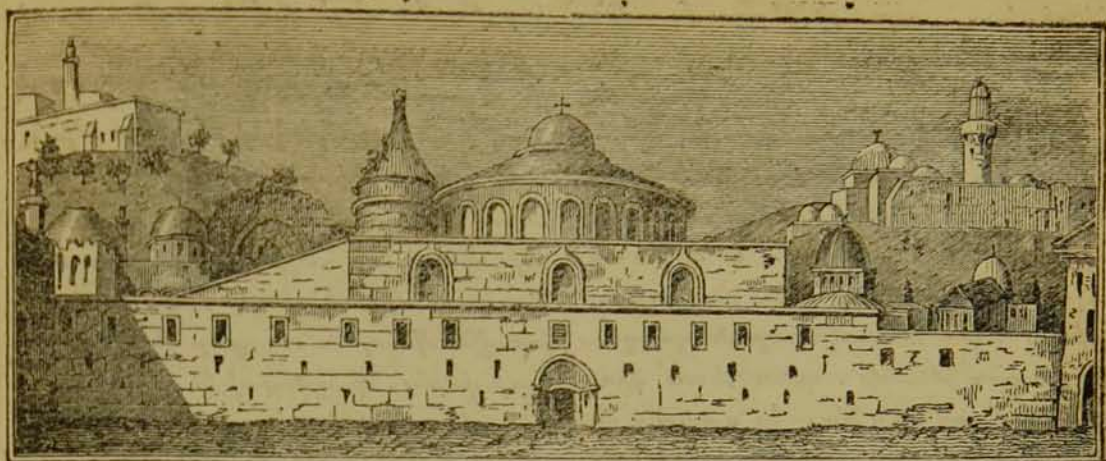
ՕԳՈՍՏՈՍ

ՄԶԿԻԹ ՕՄԱՐԱՅ (ՀԻՆՏ. ՍՈՂՈՄՈՆԻ)

ՅԵՐՈՒՍԱԼԵՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

ԲՏԱՍԱՆԵՐՈՒՄԱՐԻ
ԹԻՒՆ 8.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ՕՐԱՍՏՈՒ 31
1877.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԿԱՐԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՍՄԱՆ

Ա. ԳՐՈՅ (*)

Իսկ արդ յուսարով թէ մեր սոյն
յօդուածով կարողացանք ըստ կարի
ցոյց տալ Ս. Գրոց ընթերցման եւ
ուսման կարեւորութիւնը եւ անհր-
ւաժեշտ հարկը ամեն սեռի, ամեն
տեսակի եւ ամեն տասիճանի մարդոց
համար առհասարակ, եւ յուսարով
թէ ամեն ուշագիւր եւ բարեմիտ ըն-
թերցող սոյն յօդուածի երեք բաժա-
նումէն, այն է, թէ՛ նոյն խօսք Ս. Գիր-
քէն, թէ՛ մարդկային անհատական
կենաց քննութենէն եւ թէ՛ հին հեթա-

նոտական եւ արդի բրիտանեական աշ-
խարհի բազմաւատական քննութենէն,
առողջոյցներով համոզուեցաւ Ս. Գրոց
ընթերցման եւ ուսման կարեւորու-
թեանն ու սգոտակարութեան. դեռ
եւս մեր խօսքը չը վերջացուցած խո-
նարհաբար կը խնդրեմք ընթերցող
պատուական Հայրերէն եւ յարգոյ եղ-
բայրներէն, որ սոյն կարեւոր ուսման
այսքան բազմաթիւ օգուտները այս-
պէս ակն յայանի տեսնելէ զինի դար-
ձեալ վնասակար անհոգութեամբ ան-
տարբեր չը գտնուին Ս. Գրոց ուսման

(*) Շարունակութիւնն եւ վերջ, տես թիւ 7.

հետեւելու . սորա ընթերցումը ամեն մարդ իրեն համար թող մի պարտաւորիչ հարկ ընէ առաջին անգամ և որը գտնէ մի ժամ այնու ղուտի , մինչև որ զգածուի հոգին նորա վսեմ և բարձր ներշնչութիւններով . բերկրի սիրտը նորա մաքուր , վճիռ և անխառն ուրախութիւններով . եւ քաղցրանայ քիմքը նորա մատակարարած զմայլելի քաղցրութեամբ . այնուհետեւ վրտահ եմ , որ սոյն ճաշակը ստացող որ և է մէկն եթէ բռնագատուի իսկ նոյն հոգեզմայլ սրբապումը թողլու , չը պիտի թողու . քանզի այն ժամանակ հոգին սթամբած և զօրացած , պիտի պահանջէ ամեն օր իւր պարէնը , ինչպէս կը պահանջէ մարմինն իւր հանապազօրեայ պիտոյքը . և ի՛նչ է հոգւոյն պարէնը , բայց յԱստուածային և հոգեւոր ներշնչութիւններէն , որով կը կազդուրի , կը զօրանայ և կ'ոգեւորի մարդոյ հոգին և կարողութիւն կ'ըստանայ այնպիսի մեծ և գիւցաղնական գործեր կատարել , որք մարդկային տը կար կարողութեան քով զարմանալի և անհաւատալի կը թուին : Երանի՛ ուրեմն այն մարդուն , որ կարող կը լինի պահել իւր հոգին այնպէս կենդանի , սթամբ և զգայուն , և հաղար երանի՛ այն մարդուն , որ հանապազօրեայ ընթերցմամբ Ս . Գրոյ՝ կը բերկրի անաբատ ուրախութեամբ , կը կազդուրուի Աստուածային ներշնչութեամբ , կ'ոգեւորի բարոյական անպարտելի զօրութեամբ , և կը բեղմնավորի բազմազիւ առաքինագործութեամբ :

Ս . Գիրքն՝ մանաւանդ Ս . Աւետարանն որ հնոյն ամփոփումը , բացատրութիւնը և լրումն է՝ ինչպէս կ'ասէ Ս . Օգոստինոս՝ թէ “ Նորը հնոյն մէջ ծածկուած եւ հինը նորոյն մէջ բացուած ” այնպիսի վսեմ , բարձր եւ գերբնական զգացումներ կը ներշնչէ

իւր քերականոյն ընթերցողին , որով տկար և ոգորմելի մարդն մի զարմանալի յեղափոխութիւն կը կրէ իւր մէջ . որովհետեւ այն բարձր ներշնչութիւնները ստացող մարդն յանկարծ մերկայալով իւր ամեն բնական տկարութիւնները՝ նոր հոգի , նոր զգացում և նոր զօրութիւն կ'ստանայ , և որով բուրրովին մինոր և տարբեր կեանք կըսկըսի վարել , մի այնպիսի կեանք , որ աշխարհի առաջ իւր նորութեամբ ծաղու և կատականայ կը վիճակի և աշխարհասէր նախատանայ և հաղածանայ կենթարկի թերեւս , սակայն իւր մէջ ունի մի այնպիսի ներքին քաղցրութիւն , խղճի անդ որութիւն և հոգւոյ ուրախութիւն , որոյ մօտ կը յնդին և կ'ոնչանան այն ամեն արտաքին հարուածներն : Ս . Աւետարանի հոգւով ներշնչուած մարդն ամեն տեսակ վայրահակ և նուաստացուցիչ կիրքերէ ազատուելով , վսեմ , սուրբ և անարատ զգացումներով կը զարգարուի . երկրի գարշութիւններէն ազդականալով , երկնային զմայլմանց մէջ կը թեւապարէ իւր ամբիժ և անարատ հոգովն . աշխարհի ունայն և վաղանցուկ վաշխութիւնները արհամարհելով՝ Աստուածային և յաւիտենական ուրախութեանց կը ցանկայ իւր մաքուր սիրտն . վերջապէս այն ապիկար , վայրաքարշ և նուաստասէր մարդն՝ Աստուածային խօսից ներշնչութեամբ այնքան կը բարձրանայ և այնքան կը մեծանայ , որ իրօք աշխարհի վրայ Աստուծոյ նմանութիւնը ցոյց կը տայ իւր մէջ և այս անհաւատալի թող չը թուի մեզ . քանզի տէրն ինքնին իւր Աստուածային բերանով ըսած է արդէն թէ . “ Ես ասացի թէ Աստուածք իցէր ” :

Աստուածային Ս . Գրոյ , մարդկանց հոգիներուն վրայ բրած այս մեծ

և սքանչելի ներգործութիւնք բանիւ
չէ կարելի լիով բացատրել, այլ միայն
հոգւով կրնանք զգալ, զգացած են զայս
ամեն անոնք՝ որք սուրբ սրտիւ և զգա-
յուն հոգւով Ս. Գրոց ընթերցման կը
սիրաւորին, պիտի կարենան զգալ նաեւ
անոնք՝ երբ մի և նոյն սրտով և հոգւով
նոյն փափաքելի ընթերցման սիրաւորին
և նորա յայտնած Աստուածային վսեմ՝
վարդապետութեանց վերահասու լի-
նին, նորա յայտնած փրկարար խորհրդ-
քոց և յաւիտենական ճշմարտութեանց
վրայ գաղափար ստանան և նոյն ճրջ-
մարտութեանց և բարոյական անսրտ-
գիւտ սկզբանց ծաշակն առնուն, ու
րոց բարձրութեան, վսեմութեան, ար-
դարութեան եւ ուղղութեան վրայ
քրիստոնէական կրօնի մի նշանաւոր
հակառակորդն անգամ սքանչացած լի-
նելով՝ համարձակ խոստովանած է իւր
հոգւոյ զմայլումը և հիացումը, ահա-
ւասիկ բուն իսկ իւր խօսքերն « Ես
ինքնին կը խոստովանիմ որ Աստուա-
ծաշունջ գրոց մեծ վայելութիւնը զիս
յայտուչ կը կրթէ և Աւետարանի սրբ-
բութիւնը սրտիս կը խօսի, նայեցէք
փիլիսոփայից մատեանները, թէ իրենց
մեծաշուք հանգիսիւ որչափ փոքր են
ասոր առջեւ . . . միթէ այս՝ երաղա-
յոյղ ապուշ անձի կամ փառամոլ ա-
ղանդաւորի որոտնդոստ հնչիւնը կըր-
նայ լինիլ . . . որպիսի՝ խորամուխ շը-
նորհ կը տեսնուի նորա հրահանգացմէջ,
որպիսի՝ դերասանն վսեմութիւն նու-
րա առածներուն մէջ և որպիսի՝ խորին
իմաստութիւն նորա խօսքերուն մէջ,
և յայլուր թէ « Աւետարանն է միայն,
որ բարոյական վարդապետութեան
մէջ միշտ միակ, միշտ ճշմարտ և միշտ
միտքան է ինքն իրեն » :

Ուրեմն երբ քրիստոնէական կրօնի
մի նշանաւոր հակառակորդն անգամ
Աստուածային մատենի սրբունակած

վսեմ, բարձր, սրբալ և աղղու ճշմար-
տութեանց սկզբանց և օրինակաց վը-
րայ կը հիանայ և կը զմայլի և այս հիա-
յումը հրապարակաւ խոստովանելով՝
Ս. Աւետարանի բարոյական վար-
դապետութիւնները աշխարհի ամեն
իմաստնոց, փիլիսոփայից եւ բարո-
յախօս վարդապետաց սկզբունքներէն
բարձր, անսոգիւտ և նախադաս կը
գաւանի, ապա՝ որչափ եւս առաւել
չը պիտի զգածուի, չը պիտի զմայլի և
չը պիտի սքանչանայ նոցա վրայ մի
ճշմարիտ քրիստոնէաց և լուսաւոր հա-
ւատքի տէր մարդ, երբ հաւատով,
սիրով և ուշադրութեամբ ընթեռնու-
Աստուածային մատենը, որոյ առա-
ջին տողէն սկսեալ մինչեւ վերջին տո-
ղը լի է ամեն սեռի, ամեն վիճակի և
ամեն հասակի վերաբերեալ իմաստուն
և օգտակար խրատներով, աշխարհի
ունայն հարստութեանց և սնտի փա-
ռաց սաստիկ հետամուտ ընչաքաղց և
սնափառ մարդն կը գտնէ հոն նա-
խահոգ մեծատան առածը և կը յան-
դիմանուի, մարմնայ հեշտութեանց
դերի եղող թուլամորթ մարդն կը
գտնէ հոն անառակ որդւոյն պատմու-
թիւնը եւ կը կրթափի, կրից փորձու-
թեան մէջ ինկած, աշխարհի դատաս-
տանէն դատապարտուած և շարտխըն-
դաց մարդիկներէ նախատակո՞ծ յու-
սահատ և խղճահոր մարդն, կը գըտ-
նէ հոն շնացող կնոջ գէտքը և կը քա-
ջալերուի, աշխարհի զիպուածական
ձախորդութիւններէն կործանեալ, սի-
րելեաց և բարեկամաց մահուան վրայ
սիրտը խորտակած վշտակիր և աղէկէզ
մարդն, կը գտնէ հոն արդարոյն Յու-
բայ համբերատար կեանքը և կ'սփու-
փուի, վերջապէս թէ՛ նիւթական և
թէ՛ բարոյական ծանր հարուածոց տակ
ընկճեալ, անօգնական և բեւալ մարդիկ
կը գտնեն հոն Աստուածորդւոյն Յիւ-

սուսի այն վշտակիր և բազմաշարժար կեանքը, զոր կնքեց մարդկային անգը-
թութեան հնարած ամենադառն տան-
ջանարանին վրայ՝ եղական համբերու-
թեամբ եւ աննման արիութեամբ
մինչեւ իւր վերջին հառաջանաց ար-
ձակումն աղօթք և բարեմաղթութիւն
ընելով իւր անգութ դահճաց համար,
և որ մարդն է այն, որ համարձակի իւր
վիշտը սոյն վշտաց հետ բաղդատու-
թեան դնել և չը մխիթարուիլ, յիշելով
միանգամայն, որ մարդիկ շատ անգամ
իրենց գործածներուն արժանի հատու-
ցումը կ'ստանան. իսկ « Սա ապիրատ
ինչ ոչ գործեաց » :

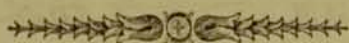
Ապա ուրեմն ամեն ատեն և ամեն
ժամանակ Ս. Գրոց ընթերցումը պէտք
է առաջին հարկ համարինք մեզ . ու
բովհետեւ աշխարհի վրայ այն է միայն
մարդոյ կարեկից մխիթարարն . իմաս-
տուն դաստիարակը և փորձառու հը-
րահանգիչն, հետեւաբար երբ ունե-
նամք մի որ և է մարմնոյ վիշտ, կամ
սրտի բեկումն և կամ խղճի խայթ,
պէտք է Ս. Գիրքը ընթեռնումք . երբ
մեր կիրքերն և աշխարհի պատրանքնե-
րն զմեզ հրապուրելով մոլորութեան
և փորձութեան մէջ ձգել ուզեն՝ պէտք
է Ս. Գիրք կարդանք և նուրաւ մեր հո-
գին զօրացունենք . երբ աշխարհի ձա-
խորդութիւնք, սեահոգի և չարասիրտ
մարդկանց նենգութիւնք, անգութ
սրտերու բարբարոսութիւնք մեզի դէմ
զինելով զմեզ հալածեն, չարչարեն և
մեր սրտերը խոցոտեն, պէտք է Ս.
Գիրք կարդանք և Յիսուսի յայտնած
Աստուածային և յաւիտենական քաղը-
րութեամբ քաղցրացունենք մեր սրտի
դառնութիւնները եւ երկնային մխի-
թարութեամբ սփոփենք մեր հոգինե-
րը . երբ անագորոյն մահը իւր հա-
տու սրովն մեր սիրելիներու կենաց
թելը խղելով մեր հայրը, մեր մայրը,

մեր եղբայրը կամ որ և է մի սրտակի-
ցը մեզմէ յափշտակէ մեր սրտերը տը-
րորելով և մեր հոգին դառնութեամբ
լեցնելով, այն ատեն եւս պէտք է Ս.
Գիրք կարդամք և նորա յաւիտենական
յոյսերով մխիթարուինք . վերջապէս
մեր ամբողջ կենաց մէջ, թէ ուրախու-
կան և թէ տրամական ինչ պատահար
եւս մեզ պատահելու լինի, պէտք է
Ս. Գիրք կարդալով, նոցա զօրութիւ-
նը չափաւորեմք և մեղմեմք . որովհե-
տեւ ինչպէս ծայրայեղ տրամութիւնը
նոյնպէս և ծայրայեղ ուրախութիւնն
հաւասարապէս վնասակար կրնան լի-
նել մարդուս թէ ֆիզիքական և թէ
բարոյական կենաց բարխառնութեան
և առողջութեան . հետեւաբար՝ աշ-
խարհի թէ՛ յաջող և թէ՛ ձախող գի-
պուածներէն չը վնասուելու, մեր սիր-
տն ու հոգին միշտ Աստուծոյ հետ
կապուած մնալու և մեր խիղճը ամեն
ժամանակ դո՛հ և հանգիստ պահելու
համար պէտք է մեր բոլոր կենաց մէջ
Ս. Գիրքը ընթերցասիրեմք և մեր կեան-
քը նորա տրամագրութեանց համե-
մատ ուղղեմք . քաջ գիտնալով, որ ա-
ռանց Աստուծոյ մեր կեանքը ոչ ինչ
է և մեր վախճանը կորուստ . ինչպէս
մարմինը առանց հացի չէ կարող ապ-
րիլ, նոյնպէս և հոգին առանց Աստու-
ծոյ խօսքերուն կեանք չունենար . հոգ-
ւոյ սնունդն է յաւիտենական կենաց
խօսքը, և յաւիտենական կենաց խօսքն
է Յիսուսի վարդապետութիւնը, այն
է Ս. Աւետարանը . ուստի մեր հոգին
ասրելու համար պէտք է Ս. Աւետա-
րանը ուսանի, նորա քաղցրութիւնը
ճաշակէ և այնու սնանի, և ահա այս է
պատճառն, որ Յիսուս շատ անգամ
իւր խօսքերը հացի և ջրոյ նմանեցնե-
լով մի տեղ կ'ըսէ, Ես եմ կենաց հացը . և
յայլուր՝ թէ Ես եմ կենաց ջուրը . կենաց
հացին համար կ'ըսէ՝ ուտողը չը պիտի

մեռնի եւ կենաց ջրոյն համար, թէ
խմողը չը պիտի այլ եւս ծարուի և
սղն ։

Ապա ուրեմն, ամեն քրիստոնեայ՝
թէ այր լինի թէ կին, թէ ծեր լինի՝
թէ աղայ, թէ հարուստ լինի թէ աղ-
քատ, թէ մեծատուն լինի և թէ ար-
նանի, եթէ կը սիրէ իւր կեանքը, եւ
թէ կը ծանաչէ իւր հոգւոյ արժէքը և
եթէ կը փափաքի ապրիլ յաւիտեան,
սէտք է Ս. Աւետարանը ուսանի իւր
մանկութենէն, որովհետեւ ՚ի մանկու-
թենէ Աւետարանի հոգւով կը թուած
երախայն՝ իւր խելահասութեան ժա-
մանակ լիովին կ'զգայ նորա քաղցրու-
թիւնը և իւր կենաց մէջ ցոյց կը տայ
նորա պառուղները ։

Գ. Ս. Շահանթեան ։

ԶԳՈՒՇԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Զգուշաւորութիւն, կամ զգուշ
ըլլալ կըսուի, երբ մեր կենակցութեան
մէջ առ հասարակ ամեն մարդոյ հետ
մի և նոյն եղանակաւ չեմք վարուիլ ։
Երբ մեր ճշմարիտ բարեկամները՝ թըշ-
նամիներէն կը զանազանեմք և երբ ա-
մեն մեր դէմն ելողին մեր սիրտը չեմք
բանար և ինչ որ կայ այն տեղ թէ մեր
անձին նկատմամբ և թէ այլոց, չեմք
թափեր անոր առջեւ ։ Եթէ կենակ-
ցութեան մէջ այս եղանակ զգուշա-
ւորութեամբ վարուիմք, կ'ըլլամք Սի-
րաքայ իմաստունը, որոյ բերանը սըր-
տին մէջ է, իսկ ընդհակառակը եթէ
առ հասարակ ամեն մարդկանց հետ

թէ առաքինի լինին, թէ մօլի, թէ
բարեկամ և թէ թշնամի, թէ հաւա-
տարիմ եւ թէ անհաւատարիմ, այս
ամեն կարգի մարդկանց հետ երբ նման
վարմունք կ'ունենամք, կ'ըլլամք այն
յիմարը, որոյ սիրտը բերնին մէջ է ։

Իրաւ է, որ կան թիւր բարոյա-
խոսներ, որ ըստ իրենց մտքը սկզբանց
կ'աշխատին մարդկանց միջէն խտրու-
թիւնը վերցնել, կ'աշխատին, որ իմաս-
տունին ՚ի գործ դրած զգուշաւորու-
թիւններն ունայնացնեն եւ յիմարին
անզգուշ ու կոյր կեանքը ընդհանրա-
ցրեն ։ Բայց զ՛նր ջանք եւ ունայն
վաստակ է այդպիսեաց աշխատութիւ-
նը, բանի որ բնութեան և Աստուծոյ
օրինաց դէմ մոլորին պայքար մի է ։
Անասունները, որ ընդհանրապէս բը-
նական օրինօք, և մասնաւորապէս բը-
նագդմամբ կը կառավարուին, չ'ունին
բնական լոյս եւ ոչ բանական հոգի,
այնու ամենայնիւ անոնց մէկ ցեղը՝ միւս
ցեղին հետ չէ կարող կենակցիլ, նոյն
իսկ մի և նոյն ցեղէն ըլլալով հանդերձ
եթէ տարբեր դաւառներու մէջ կը
բնակին, դարձեալ անխտրելի է, որ միւ-
սեանց հետ նման վարմունք ունենան
և մի և նոյն բնական համակրութիւնը ։
Ասիկայ ամեն ոք գիտէ, վասն զի բն-
տանի կենդանեաց մէջ եւս կը տես-
նուի ։ Ուստի անկարելի է մարդոյն,
որ բնական օրէնքէն զատ ունի բնա-
կան լոյս, բանական հոգի և հոգեկան
ամեն կարողութիւն, կը ծանաչէ, կը
խորհի, կը դատէ և կը զգայ, մարդ-
կանց մէջ խտիր և զանազանութիւն
չը դնէ ։

Երբ կը տեսնեմ, որ այս ինչ մար-
դը զիս կը սիրէ իբրեւ իրեն անձը, իմ
օգուտը կը խորհի իբրեւ իրեն անձնա-
կան օգուտը, ինձ հետ կը վշտակցի,
երբ կը զգայ, որ վշտացած է սիրտս
և հոգիս, ինձ հետ կ'ուրախանայ, երբ

կը տեսնէ, որ հոգիս կը զմայլի եւ կը բերկրի. կը յուսադրէ եւ կը քաջութիւն երբ լքեալ եւ յուսահատ եմ. ինչպէս կարելի է, որ ես եւս փոխադարձաբար չը սիրեմ զինքը. իւր օգտին եւ բարւոյն համար քանադիր չը լինիմ, չը վշտանամ, երբ վշտացած է. չ'ուրախակցիմ, երբ ուրախ կը տեսնեմ, չը յուսադրեմ, երբ լքեալ եւ յուսահատ է: Ընդհակառակն մի եւ նոյն ժամանակ երբ կը տեսնեմ ուրիշ մէկը, որ թէ եւ իրեն չարիք մի ըրած չեմ եւ ոչ վնաս մի տուած եմ, այնու ամէնայնիւ կ'ատէ զիս օգուով չափ, գիշեր եւ ցերեկ իմ կորուստս կը նիւթէ, իւր օգուտը եւ շահը իմ կորստեան եւ անկման մէջ կը փնտռէ, իւր պատիւը իմ անպատուութեան մէջ եւ երջանկութիւնը, եթէ կարելի է երջանկութիւն համարել, իմ ապարադդութեան մէջ: Ինչպէս կարելի է որ այսպիսի մէկուն վերայ ջերմ սիրտ ունենամ, համակրութիւն եւ սէր ունենամ ինչպէս առաջին մարդուն վերայ, անձրս հաւատամ անոր, որ արդէն կորստեանս համար դուրս կը փորէ եւ կը պեղէ, կենացս դաւաճանն ու դահիճն է. անարատ պատիւս անոր ձեռքը յանձնեմ, որ մրտաւել ու պղծել զիս է: Անկարելի եղած է այս ի սկզբանէ աչխարհիս եւ պիտի ըլլայ մինչ ի վախճան. քանի որ մարդը մարդոյն չը նշմանիր վարքով, բարքով, կեանքով ու կիրքով, անկարելի է միօրինակ կենակցութիւն հաստատել աչխարհի մէջ:

Աչխարհի մէջ միօրինակ կենակցութիւնը անկարելի համարելով՝ նրպատակնիս մարդկանց մէջ առեւտութեան կիրքը բորբոքել եւ զօրացնել չէ եւ ոչ արդարացիւ. այլ միմիայն զգուշաւոր կենաց յորդորել, ատելը միշտ վայրենութիւն է. իսկ զգուշութիւնը խմաստութիւն: Ո՛չ մի կրօն քրիստոնէ.

սկան կրօնին չափ մարդասիրութիւն եւ եղբայրսիրութիւն ուսուցած է, նորա երկնային հեղինակը եղբայրսիրութիւնը՝ Աստուածսիրութեան հաւասար բարոյեց, այնու ամենայնիւ Նա պատուիրեց զգուշ լինիլ Փարիսեցւոց խմութեն, այսինքն չար ու նենգաւոր մարդկանց չարութենէն եւ նենգութիւններէն, զգուշ լինիլ անոնցմէ, որ կը գայթակղեցնեն իրենց չար գործերով եւ վատ օրինակներով, զգուշ լինիլ եւ վախճալ անոնցմէ, որ իրենց զեղծ բարոյակաւնով կ'ապականեն ընկերութեան բարքը, անմեղութիւնը կը սորանեն եւ տառքինութիւնը կը հալածեն. միամիտ լինիլ աղաւնիի պէս, բաց նա եւ խորամանկ օձի չափ, որպէս զի ճանաչեն ամեն ծառ իւր սրտուղէն, չը խաբուին գառնաղգեստ գայլերէն, յանձնատուր չը լինին խորամանկ աղու սնկերուն:

Ուրեմն զգուշաւորութիւնը Աւետարանի ուսուցած մէկ պարտաւորութիւնն է. ինչ որ Աւետարանը կ'ուսուցանէ կենսունակ եւ փրկարար է, կենաց աղբիւրը Աւետարանն է. հետեւաբար սվ որ կուղէ անգործը եւ խաղաղ կեանք ունենալ, անգործը եւ խաղաղ սիրտ ու խիղճ ունենալ, պէտք է զգուշ լինի իւր կենաց ամեն վայրկեաններուն, զգուշ լինի կենաց ամեն գէղբերուն մէջ, չգուշ խօսելու տանն, զգուշ բարեկամ կամ սրտակից ընտրելու ժամանակ, զգուշ բարերարելու վայրկեանին, որովհետեւ աչխարհ կեղծեաց եւ պատրանաց դաշտ մի է, ցորեն կը ցանեն, որով կը քաղես, բարիք կը սփռես, չարիք կը դանես, անկեղծութիւն եւ բարեկամութիւն կը ներշնչես, թշնամութիւն եւ նենգութիւն կ'ընդունիս: Երբեք զգուշաւոր խմաստունը իւր լաւ ունակութեան երեսէն վնաս մի տեսած չէ. երբեք լսուած չէ, որ այս ինչ որ իւր

չափազանց զգուշաւոր կեանքին հա-
մար նախատուած և անպատիւ եղած
է, արհամարուած է ընկերականու-
թենէն, արտաքսուած է միաբանական
կեանքէ, բայց ընդհակառակն ամեն
օր, ամեն վայրկեան կը տեսնեմք յի-
մար անդգուշին կրած աղէտները, ա-
մեն ժամանակ կը տեսնեմք, որ ան-
զգուշը միասակար եղած է թէ իր
անձին և թէ այլոց, վերջապէս կեանքի
ամեն քայլափոխին կը պատահիմք թըշ-
ուառ անդգուշին, որ կամ 'ի դատա-
րան և կամ 'ի բանտ կը տանին:

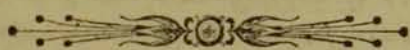
Բ.

Ամեն տեսակ զգուշաւորութենէն
կարեւորագոյնն է լեզուի, կամ խօսե-
լու զգուշաւորութիւնը. որովհետեւ
աշխարհի մէջ չը կայ աղէտ մի, չը կայ
թշուառութի մի, որ լեզուի անզգուշու-
թենէն յառաջ եկած չը լինի. ամեն
մեղք ամեն չարիք ծնունդ են անտանձ
լեզուի և անգուռն բերնի: Առհէս
կեանքդ քաղցրայնել, պատիւ և ար-
ժանիք ունենալ ընկերութեան մէջ,
լեզուդ սանձելու իմաստութիւնը ու-
նեցիր, դարձեալ կուղէս ապերջանիկ
կեանք ունենալ և անպատուութեան
տղմին մէջ թաւալել. լեզուիդ սանձը
խղէ և բերնիդ փականքը խորտակէ.
կարող ես այնուհետեւ ամեն չարիք
գիւրութեամբ գործել, անհատներ և
ընտանիքներ բարոյապէս սպաննել,
քաղաքներ և ազգեր յուղել և երկ-
պառակել, եղբայր՝ եղբօր դէմ զի-
նել, հայրը՝ որդւոյն, որդին՝ հօրը հետ
թշնամոյցնել, անկեղծ բարեկամներ
միմեանց դէմ կասկածներով ընուլ:
Վերջապէս լեզուն է, որ աշխարհի խա-
ղաղութիւն կը տայ եւ լեզուն է, որ
մէկ խօսքով, մէկ բառով աշխարհի
խաղաղութիւնը կը բառնայ և պատե-

րաղմի հարը կը բորբոքէ. լեզուն է,
որ շատ անգամ աշխարհուէր զենքե-
րը՝ աշխարհաշէն գործիներու կը փո-
խէ, մարդասպան սուրերն՝ խափ ու
մանգաղ կը ձուլէ և դարձեալ լեզուն
է, որ ընդհակառակն շատ անգամ
խափն ու մանգաղը դաշայն կ'ընէ եւ
գրիչն իսկ՝ եղբայրասպան նեւ: Ահա
լեզուն, որ զգուշաւորութեամբ աշ-
խարհ կը շինէ, իսկ անզգուշութեամբ
ղաշխարհ յաւեր և յապականութիւն
կը դարձուցանէ:

Աւերմն զգուշաւոր լեզուն աւելի
օգտակար բան մի չը կայ, և ոչ փոան-
գաւոր՝ անզգուշ լեզուն: Այն մար-
դիկ, որք բոլորովին տգէտ՝ անկարող
են պէտք եղած զգուշութիւններն ը-
նել, անկարող են սանձել իրենց լեզուն,
կ'աւերեն առանց զգալու, կը շինեն
առանց գիտակցութեան, կը վիրաւո-
րեն առանց նպատակի, կը բռնեն
յանգէտս, այսպիսի կեանքը չը դանա-
ղանիր անասնական կեանքէն, որ բեր-
ման և դիպաց հոսանաց տղջեւ խա-
ղաղիք մի է: Բայց կան ալ մարդիկ, որ
տգէտ չեն, անպատուութիւն կը հա-
մարեն իրենց անձին տգիտութիւնը և
տգէտին հետ կենակցելը. Սոցոմնի
իմաստութենէն աւելի իմաստութիւն
ունենալ կը կարծեն. գիտեն կենաց
ինչ ըլլալ, գիտեն մարդկային ընկե-
րականութեան պէտքերը, անոնց տղ-
բիւրները, ինչ միջոցներով ձեռք բեր-
ուիլը, այլ սակայն աւելի այդպիսինե-
րն, որ իրենք զիրենք ընկերակառու-
թեան մեծ բարեբարներն կը համարին,
իրենց անտանձ լեզուաւ ընկերականու-
թեան անդորրութիւնը կը աւաղնա-
պեն, ընտանեկան խաղաղ յարկեր խը-
ռովութեանց և յուղմանց սլեպայ կը
մատենն. ժողովրդոց դարաւոր ծա-
ռայութիւնը և հաւատարմութիւնը
կտակաճանաց կենթարկեն յաջ տի-

բարուց տպականութեան . պատճառ
կը լինին ժողովրդեան ազգայնացի և թրջ
ուսումնական . կ'ոտնահարեն նորա
յառաջադիմութիւնը . մանաւանդ՝
վերջի ատեններս , այս փափուկ մա-
մանակիս մէջ , մի քանի խմբադիրներ ,
իրենց ապիրատութեան ծարաքոյն
փորձը տուին , իրենց անդգուշ լեզու
գրեթէ մինչև ազգամատնութեան դը-
ժոխային դերեր կը խաղայ
Լաւմբ և մեք , որպէս զի մի գուցէ
մեր սրտի կրակիմէն մեղանչեմք լեզուի
նուիրական օրինաց դէմ :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

(Զարուհութիւն , տես թիւ 7.)

Դ . ԾԵՐՈՒԼԻՆ :

Ամենայն ինչ կը փոփոխի բնու-
թեան մէջ , ամենայն ինչ դէպ յապա-
կանութիւն կը դիմէ : Մարդկային մար-
մինն եւս հազիւ հասած կը լինի կա-
տարելութեան կէտին և անագան կը
սկսի զօրութեան , հաստատութեան
եւ կարողութեանց սոյն բարձրագոյն
կատարէն աստիճանաբար դէպ 'ի վար
խոնարհիլ . օր ըստ օրէ ամենայն ինչ
կըսպառի , կ'ապականի և կ'ոչնչանայ
վերջապէս : Փոխխօսութիւններն ու կո-
րուստը բաղմամբիւ տարիներ անդգա-
լի կը մնան , մինչեւ որ արտաքին նը-
կարադիրներ ու նշաններ ապացուցա-
նեն զանոնք . սակայն եթէ մեք մոռ-
դիր զնեմք մ'ը ներքին կարողու-
թեանց միջոցաւ մեր կենաց վիճակը ,
եթէ չպատրեմք մեք զմ'զ յուսով և

անձնասիրութեան տենչանք . վաղ
կարեմք զգալ մեր տարիներու ծան-
րութիւնն , խմանալ մեր ներքին և ար-
տաքին կարողութեանց նուազումը և
ճանաչել մ'ը կենաց յաջորդական ըս-
պառումը :

Երբ մարմինը ընդունած կ'ըլլայ
աճման կատարելութիւնը թէ՛ երկայ-
նութեամբ և թէ՛ լայնութեամբ , կը
սկսի այնուհետեւ առաւելել հաս-
տութեամբ . այս սկզբնաւորութիւնը
սպառման առաջին ձեռնարկն է . ու
րովհետեւ այս առաւելութիւնը ներ-
քին աճման կամ տարածութեան չա-
րունակութիւնն չլլալով , չեն կրնար
մասնակցիլ այսմ մարմնոյն ամեն մա-
սունքները և ստանալ ոյժ եւ զօրու-
թիւն . այլ յաւելեալ հիւթերէ յա-
ռաջ եկած ըլլալով՝ կը բեռնաւորէ
մարմինը անօգուտ ծանրութեամբ մը :
Այս հիւթը ճարպն է , որ կը սկսի դու-
յանալ սովորաբար 35 կամ 40 տար-
ւոյն մէջ , և որչափ սա աւելնայ , մար-
մինը կը տկարանայ , կը կորուսանէ իւր
թեթեւութիւնն ու արագաշարժու-
թիւնը , տեսակի յաջորդութեան զօ-
րութիւնը կը նուազի , անդամները կը
դանդաղին և քանի որ տարածութիւ-
նըն աճի , կարողութիւնը կը պակսին :

Բայց յայտնանէ , ոսկորներն և մար-
մնոյն այլ կարծր մասերն եւս ընդու-
նած ըլլալով իրենց կատարեալ տա-
րածութիւնը թէ՛ երկայնութեամբ և
թէ՛ լայնութեամբ , կը սկսին այնուհե-
տեւ աւելի ևս կարծրանալ . անուշիչ
չարտաքինութիւն , որք առաջ ծաւալի
աճման կը ծառայէին , կըսկսին միմիայն
զանգուածն յաւելուլ ներմուծուելով
այս մասանց մէջ , որով հետզհետէ
կարծրանալով , թաղանգները՝ կ'ոճկա-
ւոր , կ'ոճիկներն՝ ոսկրաւոր և ոսկրոք
աւելի կ'արծր մարմիններ կ'ըլլան . բո-
լոր նուրբ և մանր թելերն կը պնդա-

նան, մարթը կը չորանայ, կնճիւններն
հետզհետէ կը կազմաւորին, մազերը
կը սպիտականան, ատամները կ'իյնան,
դէմքը կ'այլակերպի, մարմինը կը կո-
րանայ և բաղմաթիւ տարիներու ծան-
րութեան տակ ճնշուելով խաղաւ ան-
քործութեան և անշարժութեան կը
մոտնուի, որով մահը յաջորդելով
կեանքը կը վերջանայ: Վիճակի այս
փոփոխութիւնները կը սկսին նուազ
երեւիլ 30-ր տարիէն առաջ եւ հետ-
զհետէ կը յայտնուին մինչեւ 60-70-ր
տարին, ուր անկարողութիւնը կը տի-
րէ, զսպասութիւնն կը յաջորդէ եւ
հասարակօրէն 90-100-ր տարին սպա-
սեմն կատարելագործուելով՝ ծերու-
թիւնը՝ ընդ նմին և կեանքը կը վերջա-
նայ:

Աւելորդ չը լինիր մասնաւոր ա-
նարի մի ձգել մարդկային կենաց այս
նշանաւոր կէտին վրայ եւս, և հետա-
զօքել այս սպառման և բաղալուծման
պատճառները:

Ուշերբ՝ որք մարմնոյն կարծրագոյն
մասերն են, 'ի սկզբան կը կազմուին
ու սրածախն նիւթական թելերէ, որք
հետզհետէ կը ստանան իրենց սովորա-
կան պնդութիւնն ու կարծրութիւնը:
Այս թելերը պատուած են արտա-
քուսա և 'ի ներքուստ թաղանթնե-
րով, որք ոսկրային հիւթ կազմելով
կամ իրենք ոսկրանալով, կը տան ա-
ճումն ոսկերաց: Եւ երբ ոսկերք ըս-
տացած ըլլան իրենց աճման կտորե-
լութիւնը և կրկին ոսկերաց թաղանթ-
ները տարածական հիւթ չկարենան
արտադրել, այն ատեն շաքարանիւթը,
ինչպէս քրնք, ոսկերաց մէջներմուծուե-
լով միմիայն կարծրութիւնը կ'առաւե-
լուն, վասն զի աճումն արդէն դադարած
կ'ըլլայ, և յետ ժամանակաց ոսկերք
այն ատիճան կը խտանան, որ չեն
կրնար ոչ եւս շաքարանիւթն ընդու-

նիլ, որ զիրենք պէտք է սնուցանէր,
ահա՛ այս կեանն ոսկերք կը սկսին ա-
պականիլ եւ այս ապականութիւնը
մարմնոյ կորստեան առաջին պատճառ-
ներէն մին է:

Կռճիկները, զորս կարելի է կո-
կուղ և անկատար ոսկորներ համա-
րել, կ'ընդունին, ինչպէս ոսկորներն,
շաքարանիւթը, որ նոցա խտութիւնը
կ'առաւելու և քանի որ հասակն յա-
ռաջանայ սոքա եւ կը խտանան և ծե-
րութեան ատեն դրեթէ ոսկրային վի-
ճակ կը ստանան. որով յօդակապերու
շարժումները կը դժուարանան և վեր-
ջապէս կը վերջացնեն ամեն շարժումն
ու ամբողջական անգործութեան եւ
մեռելութեան կը մասնեն մարմնոյ մա-
սունքը. ահա՛ կորստեան երկրորդ նը-
շանաւոր և աւելի յայտնի պատճառը:

Թաղանթները, որոց բաղկացու-
թիւնը շատ նմանութիւն ունի կրճը-
կաց հետ, կը ստանան նմանապէս յա-
ջորդական խտութիւն. վասն զի երբ
աճմանէ դադարին, իրենց տարածակա-
նութիւնը կը կորուսանեն եւ ընդու-
նուած հիւթերը միմիայն զանգուածը
կ'աւելցնեն առանց աճման պիտանի
ըլլալու. ուստի քանի որ տարիքն ա-
ւելնայ, ասոնք եւս կը կարծրանան և
կը չորանան: Այսպէս է նաեւ ջլերուն
և մարմինը կազմող նեարդերուն հա-
մար: Մարմինը կը կարծրանայ քանի
որ մարդ դէպ 'ի ծերութիւն յառա-
ջանայ. թէեւ արտաքին շոշափմամբ
այս տեսութիւնը հակառակ կը գլու-
նուի. վասն զի առողջ երիտասարդու-
թեան ատեն մարմինը աւելի հոծ և
պինդ կը տեսնուի, մինչդեռ ընդ հակա-
ռակն ծերութեան ատեն թոյլ և կա-
կուղ, բայց պէտք է համոզուիլ որ այս
երեւոյթը մարթէն կը պատճառուի և ոչ
մարմնէն: Երբ մարթը լաւ պրկուած
ըլլայ, ինչպէս է երիտասարդութեան

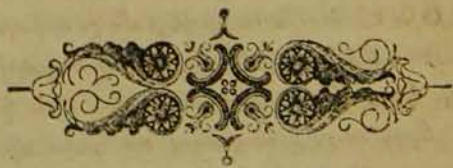
տանն , մարմինը , թէև նուազ պինդ , ինչպէս կը թուի շոշափմամբ . այս պընդուծիւնը կըստի նուազիւ , երբ ճարպը կը գոյնայ մարմնոյն եւ մորթին մէջ . քանի որ ճարպը աւելնայ , մորթը կը տարածուի և յետոյ երբ ճարպը կըստի նուազիւ , մորթը կ'ամփոփի և մարմինը աւելի կ'սկուզ կը կարծուի . ուրեմն այս կ'ակզուծիւնը մորթէն կը պատճառի և ոչ մարմնէն : Մատաղ կենդանեաց միտը աւելի կ'սկուզ և զիւրամարս է . մինչդեռ չափահասներունը կարծր , չոր և անմարսելի :

Մորթը կրնայ տարածուիլ քանի որ մարմնոյ ծաւալը աւելնայ և երբ մարմնոյ ծաւալը սխի նուազիւ , մորթը կ'ամփոփի և կեծիոններ ու խորշեր կը կազմէ , որք ձերութեան անջնջելի նըշաններ են :

Այսպէս ահա որչափ մարդ հասակն առնէ՝ ոսկորներն , կոճիկները , միտը , մորթը և մարմնոյն բոլոր նեարդերը կը խտանան , կը պնդանան և կը չորանան . ամեն մասերը կը քաշուին կ'ամփոփին , ամեն շարժումները կը դանդաղին կը դժուարանան , ներքին հեղուկներու շրջանները սնազատ կը մնան , շնչառութիւնը կը պակասի , հիւստի կանոնաւոր բաժանումն կը խանգարուի , կերակրոց մարսողութիւնը կը ծանրանայ , սնուցիչ չաքարանիւթ մարմնոյ կարծրացեալ մասանց մէջ չ'ընտելուի ներմուծուիլ անպիտան կը մնան և արդէն մարմնոյն զանազան կարծր մասերն անսնունդ մնալով կը մեռնին : Մարմինը սակաւ առ սակաւ և մաս առ մաս գէպ 'ի յաւիտենական անշարժութիւն կը դիմէ , շարժումները կը նուազին աստիճանաբար , կեանքը կը շիջանի յաջորդաբար և մահը՝ այս յաջորդական աստիճանաց վերջինն , կը կարէ և կը վերջացնէ կենաց շրջանը :

Որովհետեւ ոսկորներն , կոճիկները , ջղերը և մարմնոյ այլ մասերը աւելի փափուկ և կակուղ են կանանց մէջ քան արունց , ուստի աւելի երկար ժամանակ պէտք է որ կանայք ոտանան իրենց մարմնոյ այլ և այլ մասանց վերջին խտութիւնը , որ կը պատճառէ մահը . հետեւաբար կանայք պէտք է որ աւելի ձերանան քան արք , ինչպէս և սովորաբար կը պատահի : Այսպէս են նաեւ այն մարդիկ , որք տկար և կանացի կազմութիւն ունին արտաքուստ . ասոնք աւելի կ'ապրին քան զայնս , որք ուժեղ և մսեղ կ'երեւին : Նոյնպէս , երկու սեռի մէջ ալ , նորա՝ որոց ածումը ուշ կը հասնի կատարելութեան աստիճանին , աւելի երկար կ'ապրին , որովհետեւ այսպիսեաց ոսկորներն , կոճիկներն , ջղերը և այլն , աւելի ուշ կըստանան խտութեան վերջին աստիճանը : Կենաց ամբողջական տեւողութիւնը կ'ստուգուի ունի աճման տեւողութենէն . թէ՛ կենդանի և թէ՛ տուէկ , որ երկար ժամանակի մէջ կըստանայ աճումն , երկար ժամանակ ալ կը տեւէ նորա կեանքը , և փախադարձաբար , անոնք որ շուտ կը դադարին աճմանէ , անադան եւս կը հասնի նոցա վախճանը :

(Շարունակելի :)

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ՏԻԵԶԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ՊԱՐԶ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն, տե՛ս թիւ 7.)

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՏԱՐԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

Բաղադրութիւնք. — Տարբաբաշխութիւնք.
— Պարզ եւ բաղադրեալ մարմինք. — Խոռո-
նուրդք. — Բաղադրութիւն ջրոյ. — Այլ եւ
այլ ջուրեր, այն է անձրեւի, աղբիւրի,
անհիմնի, եւ այլն. — Հանքային ջուրեր.
Տոմոս, ջուրեր:

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ. — Արդարեւ թէ
Սանդիլեմ (1) կրակարանի անկիւնը քա-
շուած մէն միայնակ կը մնար. բայց իւր
կնքամայրն, բարեսիրտ պայիկ մը, գա-
ւազանի մը հարուածով անոր շնորհիւ
նորը փառաւոր զարգուց փոխարկեց
և դդու մ'ալ կառքի. կարծեմ թէ
մողէ՞ղներն ալ՝ աշխուժ ձիերու, մու-
կերն ալ՝ սոյսսաւորներու և խորաղան
մ'ալ՝ կառավարի: Սանդիլեմ ի պա-
րահանդէս գնաց:

Գիտաւորութիւնն չ'ունիմ ձեզ այս
օրինակ կերպարանափոխութեանց վը-
րայ խօսիլ: Սակայն ասոնցմէ քանի մը
հաստ գիտեմ, որ նոյնպէս հրաշալի են
և միանգամայն ճշմարիտ:

ՄԱՐԻԱՄ. — Պատմեցէք մեզ, օրիորդ:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Գիտէք որ օդապարիկ-
ները կաշով մը կ'ուռեցնեն. այս կա-
ղը, երբ ուրիշ մարմնայ մը հետ միա-
նայ, որ բնածախ կը կոչուի և հասա-
րակ անուիրեն տարբերութիւն մը չու-
նի, փողոցներն ու վաճառանոցները

լուսաւորելու համար կը գործածուի:
Կը ճանաչէք այս կաղը: Երբ զայն է-
րեկոյին վառել ուղեն, զինքն բերող
խողովակին ծորակը կը բանան եւ
լուցիկ մը կը մօտեցնեն, որով անմիջա-
պէս կ'ապտագայն սպիտակ գեղեցիկ
բոց մը կը սկսի երևիլ Ահա այս կաղը
ջրածին կը կոչուի:

Օդոյ մէջ ուրիշ կաղ մ'ալ կայ, ա-
ռանց որոյ չենք կրնար ասել, որով-
հետեւ զայն կը շնչենք եւ մեր շնչա-
ռութեան համար անհրաժեշտ է. այս
կաղը լիւա-ածին կը կոչուի:

ՅԱԿՈԲ. — Ինչո՞ւ համար այս կաղե-
րուն վրայ կը խօսիք մեզ. միթէ ասոնք
կրնան ուրիշ բանի մը փոխուիլ Սանտ-
րէյնսի գդուկին նման:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Այո, երբ այս ինչ
պայմաններով այս երկու կաղերն իրա-
րու մօտեցնենք, ուժգնութեամբ ի-
րարու կը դիմեն, շառաչիւն մը կը լը-
սուի, ետքը ճարճատիւն մը, յորմէ
յետոյ ոչ ջրածին կը տեսնուի եւ ոչ
թթուածին, այլ անոնց տեղ կ'ատարե-
լապէս տարբեր բան մը:

ՄԱՐ. — Ի՞նչ բան:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Գիտցիր:

ՄԱՐ. — Ի՞նչպէս կուզէք, որ գիտ-
նամ:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Արդարեւ գիտնալը
դժուարին է, որովհետեւ ասիկա նոյն
կաղերէն և ոչ մէկուն չը նմանիր:

ՄԱՐ. — Ի՞նչ է ուրեմն:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Զուր:

ՄԱՐ. — Զուր:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Այո, ջուր, ջինջ եւ
յստակ ջուր, վերջապէս զուտ ջուր:

ՅԱԿ. — Ուրեմն ջրածինով և թը-
թուածինով անձամբ կրնամ ջուր շե-
նել:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Այո, բայց ասոր հա-
մար քանի մը պայմաններ հարկաւոր
են: Զոր օրինակ երբ այս երկու կա-

(1) Սանդիլեմ փողիկ աղջիկ մ'էր, որ երբեք
կրակարանի անկիւնէն չէր հեռանար:

ղերն իրարու մօտեցնենք, պէտք է որ ջրածնի ծաւալը թթուածնի ծաւալին կրկինն ըլլայ: Յրինակի համար, եթէ մէկ լիդր թթուածին առնենք, պէտք է երկու լիդր ջրածնի առնել. եթէ երկու լիդր թթուածին առնենք, պէտք է չորս լիդր ջրածնի առնել, վերջապէս միշտ պէտք է այս վերջինէն կրկին ծաւալով առնել. Եւ որպէս զի այս կերպարանափոխութիւնը կատարուի, պէտք է նաեւ այս կազերը ստատիկ տաքցնել կամ որ նոյն է ճնշել. վստահ ճնշմամբ կը տաքնան:

ՄԱՐ. — Մեզ ուրիշ կերպարանափոխութիւններ ալ կը պատմէք:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Եթէ ուղեմ ձեզ անոնց վրայ խօսիլ վերջը չը գար, որովհետեւ գրեթէ բոլոր մարմիններն, եթէ քանի մը պայմաններով, ուրիշ մարմնաց մօտեցնենք, միանալով՝ կը կերպարանափոխուին և ուրիշ մարմիններ կը կազմեն, որոնք զիրենք յառաջ բերողներէն բոլորովին կը տարբերին: Այս օրինակ կերպարանափոխութիւնները Տարրաբանական Բաղադրութիւնն է կալիւմը և կերպարանափոխութեամբ մարմինները՝ Բաղադրութեամբ մարմին, իսկ զանոնք կազմողները՝ Պարզ մարմին:

ՄԱՐ. — Զուրն ի՞նչ է:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Զուրը բաղադրեալ մարմին մ'է. որովհետեւ իւր մէջ ջրածին և թթուածին կոյ:

ՄԱՐ. — Ուրեմն ջրածինը պարզ մարմին մ'է:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Այո, նոյնպէս նաեւ թթուածինը: Մասնաւոր գիտութիւն մը կայ, այն է Տարրաբանութիւն, որ այս բաղադրութեանց և տարրաբաշխութեանց վրայ կը խօսի: Տարրաբաններ կան, որ նոր բաղադրութիւններ կամ նոր տարրաբաշխութիւններ խուզարկելով՝ իրենց կեանքը կ'անցնեն, որպէս զի նոր մարմիններ յառաջ բե-

րեն կամ բնութեան մէջ արգէն գրաւութեան ինքնին կարողանան կազմել: Շատ խուզարկութիւններ ըրած են ոսկի շինելու համար, և քանի մ'անձինք այնչափ սիրահարեցան այս խուզարկութեանց, որով գրեթէ յիմարեցան. ասոնք ռիփտը կը կոչուին:

ՅԱԿ. — Յաջողեցա՞ն:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Տակաւին ոսկի չեն կրնար շինել. բայց ամեն օր նոր բաղադրութիւններ կը գտնեն:

ՅԱԿ. — Ուրեմն ի՞նչ բանի կը ծառայեն այդ գիւտերը:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ուրեմն դու ալ ոսկեխոյզներու նման կը մոտածես, և կարծես թէ աշխարհիս մէջ ոսկիէն զատ թանկագին բան չը կայ: Սակայն ոսկին ի՞նչ բանի պիտի ծառայէր մեզ, եթէ անով գնուելիք բաները հնարուած չըլլային: Միշտ նոր բաղադրութիւններ խուզարկելով՝ հետզհետէ գտնուեցան ապակին, որ լուսոյ մեր պատահաններէն ներս մտնելուն արդելք չըլլալով՝ զմեզ ցրտէն կը պահպանէ: Օճառը, որով լուսոյք կ'ընենք, շաքարը, որ մեր որկրամուկութեան կը նսրատէ, մեղանն ու թուղթը, որ մեզ մեր հեռաւոր սիրելիներուն հետ թղթակցելու կը ծառայեն. նորանոր գոյներ, որ մեր կերպաները ներկելու և պատկերաց մէջ բնութեան համանմանելու կ'օգնեն. դեղեր, որ մեր հիւանդութիւնները դարմանելու համար կը գործածուին, և այլն, և գիտես թէ այս բոլոր բաներն ի՞նչպէս կը շինուին. — Անհաւատալի կերպարանափոխութիւններով: Այս մասին միայն երկու օրինակ պիտի տամ. քեզ, Շատ անգամ տեսած ես, որ աղբիւսներու մէջէն հին ցնցոտիներ եւ հին ոսկորներ կը հաւաքեն, գիտես թէ ասոնք ի՞նչ բանի կը ծառայեն. — Հին ցնցոտիները յղկեալ սպիտակ թուղ-

Թեր կ'ըլլան, որոյ վերայ սիրուն գի-
րեր կը գրես, և հին ստիպները՝ ամխոյ
վերածուելով՝ ամսորժանօք կերամ շա-
բաթներդ կը ձերմիցնեն:

ՄԱՐ. — Իրաւ, ի՛նչ նողկալի բան:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ամենեւին, որովհե-
տեւ կերպարանափոխութիւնը կատա-
րեալ է, ասորբաբաններն ամենէն աղ-
տաղանքն բաններն իսկ գեղաշուք զար-
գաց և առաջին կարգի օգտակար ի-
րաց կը փոխարկեն իրենց գիտական
գաւաղանի հարուածով, որ Սանտրի-
եօնի կիքամօր գաւաղանի հարուա-
ծէն աւելի մեծ արժէք ունի:

ՅԱԿ. — Եթէ ողջ մնամ, տարրա-
բանութիւն պիտի սորվիմ:

ՄԱՐ. — Ես ալ:

ՅԱԿ. — Զրածինով ու թթուածի-
նով շինուած ջուրը բարեհամ է:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ահհամ է, որովհետեւ
մէջը օդ չըկայ: Մեր խմած ջուրը միշտ
բիշ մ'օդ կը պարունակէ. եւ ահա
այս է պատճառը, որ ձուկերը կրնան
ջրոյ մէջ շնչել եւ ապրիլ: Երբ օտոր
բիւրեղն նման յատակ չըլլայ, իւր մէջ
տեսնուած պարապութիւններն ընդ-
հանրապէս ներփակուած փոքրիկ օ-
դադնտիկներ են: Երբ ջուրը անհամ
ըլլայ իւր մէջ օդ չըլլալուն պատճա-
ռաւ, որ երբեմն կը պատահի, կարե-
լի է զայն բարեհամել՝ օդին մէջ գա-
ւազանով ձեծելով, այս կերպով կըր-
նանք ջրոյ մէջ օդ մտցնել:

ՄԱՐ. — Սակայն կան ջուրեր, որ
օդին մէջ կը գտնուին և շատ գէշ են:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Ճահիճներու եւ լի-
ձերու ջուրերը լաւ չեն, որովհետեւ
անոնց մէջ առնակեր կը նեխին, և այս
ջուրերը խիստ քիչ անգամ կը նորոգ-
ուին կամ բնաւ չեն նորոգուիր: Օդին
մէջէն հոսող ջուրերն լաւագոյն են.
անձրեւի ջուրերը աւելի զուտ են,
աղբիւրի և հորի ջուրերը երբեմն շատ

լաւ են, երբեմն օդ չեն պարունակեր
եւ երբեմն ալ իրենց անցած տեղերը
գտնուած օտար մարմիններ կը պարու-
նակեն: Երբ ջուր մը կրի ծծմբատի
մէջէ անցնի և անով յագեալ ըլլայ,
կերակուր եփելու չը գար, վասն զի ի-
րեն մէջ գտնուած կրի ծծմբատը բան-
ջարեղէնները կը կարծրացնէ և անոնց
եփելուն արգելք կ'ըլլայ: այս ջուրը
լուացքի ալ չը գար. վասն զի կրի ծը-
ծմբատը օձառին հետ փոքրիկ գըն-
տիկներ կը կաղմէ: Այս տեսակ ջու-
րերը լաւցնելու համար պէտք է իրենց
մէջ կալոյ բնածխատ ձգել, Հանքա-
յին ջուրեր ալ կան, որոնք երկաթ,
ծծումբ և ուրիշ մարմիններ կը պարու-
նակեն, իրենց անցած տեղերու գետ-
նին կաղմութեան համեմատ:

ՄԱՐ. — Ինչո՞ւ համար այս ջրերէն
ոմանք տաք են:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Երկրի խորերէն բլղ-
խննուն համար, եւ արդէն գիտէք,
որ երկրի խորերը շատ տաք են:

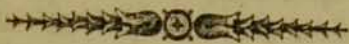
ՄԱՐ. — Ինչո՞ւ համար ծովու ջուրը
չը խմուիր:

ՕՐ. ԹԱԳ. — Որովհետեւ շատ աղ
կը պարունակէ:

Ջրոյ մէջ խառնուած կամ լուծուած
աղը՝ անոր կըծու համ մը կ'ուտայ, որ
արդէն ծանօթ է ձեզ: Պարզապէս ի-
րար խառնուած և իրարու հետ բա-
ղադրուած մարմնոց տարբերութիւնը
պէտք է լաւ հասկնաք: Երբ մարմին-
ներն իրար խառնուած ըլլան, իրենց մաս-
նաւոր յատկութիւնները կը պահպա-
նեն, ինչպէս եթէ ջրոյ հետ աղ, շա-
քար կամ գինի խառնուած ըլլայ,
համն առնելով՝ լաւ կերպով կրնանք
խմանալ թէ անոր հետ աղ, շաքար,
թէ գինի խառնուած է, եթէ գինին
ձերմակ ալ ըլլայ. բայց երբ մարմին-
ները Բաղադրեալ ըլլան, իրենցմէ բոլ-
րովն տարբեր նոր մարմիններ կը կազ-

մին : Օրինակի համար ջրոյ մէջ անկա-
րելի է զինքը բաղադրող ոչ ջրածինը
և ոչ թթուածինը ճանաչել : Վասն զի
ջուրը՝ ջրածնի կամ թթուածնի յատ-
կուծիւններէն եւ ոչ մէկն ունի , եւ
իւր յատկուծիւնները բոլորովին տար-
բեր են :

(Շարունակելի :)

ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Սուրբ Էջմիածին , 1876 Յուլի 20 .

(Շարունակութիւն : տես թիւ 7 :)

Իսկ յամին 1827 իսպառ բարձաւ
Պարսից իշխանութիւնը յերեւանայ և
Այրարատեան աշխարհէն և անկաւ-
րնդ իշխանութեամբ Ռուսաց , որպէս
և է ցորդ : Պէտք է գիտնալ թէ Օս-
մանցոց իշխանութեան ժամանակ ըստ
խնդրոյ Էջմիածնի Ս . Կաթողիկոսաց ,
Սուրբանքն ժամանակ առ ժամանակ
հրովարտակներ և վաւերական գրեր
տուած են Էջմիածնի գիւղորէից , կա-
լուածոց , արտօրէից և այլ ստացուե-
ծոց մասին , ինչպէս որ Սիմոն Կաթո-
ղիկոս կը յիշէ Զամբր անուանեալ
գրքին մէջ . թերեւս այս գրեանքը Ս .
Էջմիածնի գիւղանը սահուած լինին , թէ
և կ'ըսուի թէ շատերը կորսուած են .
Երեւան քաղաքը միայն երկու ժամ
կենալով մեկնեցանք : Ճանապարհը
խիստ վատ , մանաւանդ սարտեղնե-
րուն մէջ , ուր տեղ տեղ ջուրերը խո-
խաջ ալով կրննթանան սարտեղները , Կա-
ռուղին մինչ յերեւան չիմուած է , իսկ
անախ մինչև Էջմիածին չէ չիմուած . այս
խորդարորդ ճանապարհը հաղիւ 3 ժա-
մէն հատանելով , ահա վանօրէից կա-
թողիկէները երևեցան . Սեպտեմբեր 5
Կիւրակէ կէս օրին մտանք 'ի Սուրբ

Էջմիածին , և հիւրընկալեցին զմեզ
Ղաղարապատ կոչեցեալ հիւրատունն :

Հայաստանի թագաւորանիստ Վա-
ղարշապատ Մարաբաղաքը՝ Արարա-
տեան դաշտին կեդրոնը շինուած է քաղ-
այն Արշակունի ճոխութեանց կամ թա-
գաւորական պալատներէն , իշխանաց
և նախարարաց շինուածներէն , կամ
պարսպաց և աշտարակաց բեկորներէն
և ոչ մի նշոյլ կամ նշմարանք անգամ
չեն երեւիր , այլ նոյն քաղաքին տեղ
այժմ կը տեսնուի 700 տունէ բաղա-
յեալ գիւղ մի Հայաբնակ , հին քաղա-
քին անուամբ , տուները կաւակերտ
և աղիւսաշէն , շատերը ցած և անշուք ,
փոքոցները նեղ և աղանդի , տեղ տեղ
ուռի և բարախ ծառեր անկած . գիւ-
ղացիք ունին մի ծխական Եկեղեցի , զոր
Մատթէոս Ս . Կաթողիկոսը հինն քա-
կելով դայս 'ի հիմանէ նոր կառուցած
է , ունին վարժարան երկուս աշակեր-
տաց ընդ հսկողութեամբ ձեմարանի
տեսչութեան , բնակիչք երկրագոր-
ծութեան , մշակութեան արհեստի և
առեւտրական գործոց կը սարապին .
աստ կը նստի Գաւառապետը (Նէլէրիկ)
և դատաւորը և սոխաւածիւ զօրք :

Արդի գիւղին հորաւային կողմը
կ'յնայ Ս . Էջմիածնի վանքը շուրջնակե-
անեփ և թրծեալ աղիւսով պարսպած
խիտ առ խիտ բուրգերով յաւուրս
Սիմէանի Կաթողիկոսի Երեւանցոյ և
այլոց , շինողաց և բարերարաց յիշա-
տակարանները բուրգերուն վերայ կը
տեսնուին Եկեղեցին կեդրոնաւորուի :
Իջման տեղւոյն վերայ կամբառնայ սը-
րածայր կաթողիկէ մեծ գմբէթը և շի-
նուած է սեղան խորհրդոյ յաւուրս
Եղիազարու . այլ յետոյ Աստուածա-
տուր Կաթողիկոս Համատանցի վերըս-
տին պայծառացուցած է չորս միաձոյ-
մարմարին սեանց վերայ կառուցանե-
լով փոքրիկ կաթողիկէ և չորսպատը

վանդակի պղծեայ . քառակուսի փորը
զանգակատունները շինուած են յաւու-
րըս Եղիազարու , իսկ արեւմտեան մեծ
զանգակատունը , որ Եկեղեցւոյ աւագ
դրան վերայ է , շինուած է յաւուրս Փի-
լիպոս և Յակոբ կաթողիկոսաց սքան-
չելի և նուրբ քանդակներով , Եկեղեց-
ւոյ շրջապատը բաց է իբրեւ ծաղկոյ
և դրախտ , և ապա քառակուսի ձե-
ւով շինուածը , արեւմտեան կողմն
վեհարան , հիւսիսայինն՝ միաբանաց
խցերն , արեւելեանն՝ երբեմն վարժա-
րան և այժմ տպարան , հացի փուռ
և այլ կարեւոր տեղիք . հարաւայինն՝
սեղանատուն , խոհանոց , տնտեսարան
մօրան , սառնատուն , շտեմարան ցո-
րենայ և բրնձի և այլ կարեւոր պիտո-
յից , դարձեալ հարաւային կողմն է
Ղազարապատը , որ միջնադրով մի կան-
ջրպետի , շինեալ յաւուրս Ղազար կա-
թողիկոսի Զահեցւոյ , ուր կ'ընդուն-
ուին առ հաափրակ հիւրեր , վանքին
մէջ արեւմտեան կողմը կրկնազէ երկ-
բերան աղբիւր Գանգան անուանեալ
չրէն մաս մի խողովակներով բերուած ,
վեհարանի արեւմտեան կողմն է պար-
տեղ և հարսւոյ նորին Սինոգատեղին ,
որոյ դիւանին մէջ կայ Ռուսաց կայսեր
պառկերը և Տէրութեան օրէնքը ներ-
կայացնող (շէրճալը) , որոյ առջեւ ան-
դամք և այլք երգման արարողութիւ-
նը կը կատարեն Խաչիւ և Աւետարա-
նաւ , հաւատարմութեամբ վարել ի-
րենց պաշտօնը և հաւատարիմ մնալ
Տէրութեան : Բաց ՚ի Սինոգի անդամ
ներէն , որոնք կը բաղկանան 4 Եպիսկո-
պոսներէ և 2 Վարդապետներէ , որոշ-
ուած է Տէրութեան կողմէն մի փոխա-
նորդ Բրդէլ-բեօր և մի ատենադպիր և
այլ 15 չափ քորտուղար և մի թարգ-
ման հաթողիկոսարանի , բաց ՚ի յԵկե-
ղեցականոց՝ սոցա ամառականը Տէրու-
թեան կողմէն կը վճարուի : Եստեղ հա-

մար զանազան սենեակներ որոշուած է ,
ուր իւրաքանչիւրք իւր որոշեալ պաշ-
տօնին համեմատ կը գործէ : Վանքին
հիւսիսային կողմն արտաքոյ պարսպին
է Պալուար կոչուած փոքրիկ տնտառ ,
որ Բէիզեան Մկրտիչ Պէյի այն տեղ
գտնուած ժամանակ տնկուած է , որոյ
մէջ կան պողտոտու ծառեր եւ շրջա-
պատը պատասխարուած է . գիւղին ա-
րեւմտեան կողմն է վանքին մեծ վա-
ճառանոցը , զոր Մատթէոս Կաթողի-
կոսը վանքին պարսպի միջէն հանելով
այն տեղ փոխադրած է :

Վանքին հարաւային կողմն է մեծ
լիճը զոր Ներսէս Ե . Աշտարակեցի
Կաթողիկոսը շինել տուած է , երկայ-
նութիւնն 250 քայլ , իսկ լայնութիւնն
100 . սորա ստորոտն է յիշեալ Կաթո-
ղիկոսի սնկել տուած մեծ անտառը և
բանջարեղինաց տեղը , որոյ վերայ մէկ
մաս աւելցուցած է Մատթէոս կաթո-
ղիկոսն , նայնչափ ևս այժմեան Գէորգ
Գ . Սրբազան՝ կաթողիկոսն տնկել տը-
ւած է , բայց տակաւին զարգացած չէ ,
և ամբողջ անտառին շրջապատը պա-
րըսպած է ասպաղոյ վտանգներէն զերծ
մնալու :

Սոյն անտառին արեւելեան կողմն է
Գայիանէի վանքը , Եկեղեցին կոմսածու
քարամբք շինուած , որոյ կեդրոնը կամ
բառնայ սրածայր գմբէթը , աւագ սե-
ղանը յաջ և յահեակ փոքրիկ պահա-
րաններ ունի , հարաւային պահարա-
նէն անցուկ ճանապարհաւ կ'իջնայ ա-
ւագ սեղանի ներքեւ , ուր է գերեզ-
ման սրբուհւոյն Գայիանեայ . Եկեղեց-
ւոյ հիււթիւնը ինքնին յայտնի է . այ-
ժըմ՝ նորա տեսչութիւնը յանձնուած
է Տփիսիսեցի Պատառմեան Վահան
վարդապետին , սա Եկեղեցին փոքր ի-
շատէ նորոգած է , և դաւիթը քանի
մի սենեակներ նոր շինել տալով , եւ
ունի փոքրիկ տպարան մի , Եկեղեցւոյ

գաւիթը կը տեսնուին Կաթողիկոսաց գերեզմաններն արձանագրութեամբ, Աստ թաղուած է նաեւ Եղիազար կաթողիկոսն, որ զինի վախճանի Յախոբ կաթողիկոսի միաբանք էջմիածնի խնդրանքով բերին յԵրուսաղէմէ և նըստուցին յԱթու Հայրապետութեան, և վախճանած է ՌՃԼԹ թուին. սա իւր կենդանութեան նորոգած է Գայիտնէի վանքը շրջապատը պարսպելով և միաբանաց խցեր և Եկեղեցւոյ գաւիթը երկու խորան շինելով յանուն Առաքելոցն Պետրոսի և Պաղոսի ՚ի թուին ՌՃԼԵ, ինչպէս կը տեսնուի արձանագրութենէն: Սորա մերձ է Փլլան կոչեցեալ Գոմատունն, կորի ընդարձակութեամբ շինուած, եւ ունի չորս դուռ խաչաձեւ և կարեւոր սենեակներ, ունի մի վարդապետ վերատեսուչ, որոյ հրամանին կը հնազանդին բոլոր մշակք և գործաւորք. աստ կը մակաղին հօտ ոչխարաց, նախիրք անդէտ և ջուրք անառնոյ ՚ի պէտս երկրագործութեան. կառք և երիվորք այլովքն հանգերձ. աստի կըմատակարարուի տարեկան տէտք վանականաց, իւղ, պանիր, կաթն, առատ ցորեան և այլ սերմանելի ընտելէններ. բաց ուրիշ կենդանիներէն կը դարմանեն նաեւ երամակ խոզից:

Վաղարշապատ գիւղին արեւելեան կողմն է հնձանատեղի կուսանաց փոքրիկ աւերակ մատուռն, որոյ սրբատաշ քարանց հիման վերայ կը շինեն իւր հին դիրքովն կաւակերտ մատուռ: Սորա մերձ է Շաղախաթ անուանեալ վանքն, անեւի աղիւսէ պարսպեալ, արեւմտեան կողմը կ'տեսնուի արձանագիր մի այսօրինակ՝ ՇԻՆԵՏԱԻ ՀՆԶԱՆԵԱՅ ՄԱՏՈՒՌՈՒ Ի ԹՈՒԻՆ ԶՃԵԻ Գ. Կ'երեւի թէ սոյն քարը յիշեալ մատուռէն բերուած աստ դրուած է: Եկեղեցին կոխածոյ քարամբք ՚ի հիմանէ շինուած է յա-

ւուրս Նահապետ կաթողիկոսի ձեռնառուն աշակերտին Եղիազարու, արդեամբ Շաղաթեցի Աղամալ իշխանին. մէջ տեղը կամբառնայ սրածայր գլմբեթը, ունի մի սեղան, յաջ և ահեակ փոքրիկ մատուռներ. հարաւային մատուռն մէջ ցոյց կուտան Մարիանեայ կուսին գերեզմանը, որ հիւանդագին գոլով իւր ընկերաց հետ նահատակութեան ասպարէզը չէր կարողացած երթալ, այս տեղ ընդունած է նահատակութեան պսակը, ունի և զանգաւատուն ՚ի վերայ դրան Եկեղեցւոյ, և աստ է Նահապետ Կաթողիկոսի գերեզմանը, որ վախճանած է ՌՃԾԻ թուին. դրան բարաւորին վերայ է Եկեղեցւոյ շինութեան մեծ արձանագրութիւնը. ունի շրջապատը խցեր և պարտէզ, և մի աշխարհական պահապան:

Սոյն վանքի արեւելեան կողմը քիչ հեռաւորութեամբ է յանուն Հռիփսիմեայ և ընկերաց նորա կառուցեալ վանքն. Եկեղեցին քարաշէն և գմբեթաւոր վերոգրեալ Եկեղեցեաց նման զանգաւատունով. Աւագ սեղան եւ երկու փոքրիկ աւանդատուն, հիւսիսային աւանդատունէն նեղ և անձուկ մուտքով և երեք աստիճանաւ Աւագ սեղանի ներքեւ կ'ընայ, ուր է փոքրիկ մատուռ մեծամեծ քարամբք չինեալ, աստ ամփոփուած են նշխարք սուրբ Հռիփսիմեայ և ընկերաց նորա, տախաւին կ'երեւի Լատին կղերաց Սրբոց Նշխարքը գողանալու համար քանդած սրմը մեծամեծ քարեր հանելով: Այս Եկեղեցին նորոգած է Տ. Կոմիտաս կաթողիկոսն, ինչպէս կը լիւկայեն Աղգային Պատմագիրք, և նորա գերեզմանը ցոյց կուտան աւանդութեամբ Եկեղեցւոյ բեմին օռջեւ, առանց տապանագրի և արձանագրութեան: Հիւսիսային կողմը թաղուած

ե ֓իլիպոս կաթողիկոսը, գերեզմանը յայտնի է տապանաքարիւ և արձա- նագրութեամբ, վախճանեալ 'ի թը-ւին ՌՃԴ, արժան կը համարիմք միայն զանգակատան յիշատակարանը աստ դնել:

Զանգակատունս այս յիշատակ իւր կանգնեալ, Աշխւ Աղա Խաչիկ ի իննսն պերճացեալ, Որ էր տոհմիւ քաջ Զնթու մեան գովեցեալ, Որքի Պարոն Առաքելի յատկացեալ:

Նոր Զուղայու 'ի Հնդիկս գնացեալ, Ի Կալիթայ մեծ քաղաքի բնակեալ, Առ եւ գործով պարծանք Ազգի երեսեալ, Ի բաղում աղցս բարի անուամբ հաշակեալ:

ՅԱնգլիացեաց թագաւորէն օժտեցեալ, Ռսկեայ մանեակ եւ պատկերաւ պսակեալ, Իսկ զկնի վախճան բարի բնկալեալ, Ոայ ընդ Զայի Ղասն 'ի վերայ յաւելեալ, Այս ինքն է թիւ Փրկչին ՌՁԳ — 1790:

Վանքը ունի քանի մի սենեակ և մի վերատեսուչ վարդապետ. շրջապատը բաւական ընդարձակութեամբ այգի և պարտէզ, և Եկեղեցւոյ ետեւի կողմը գերեզմանք վարդապետաց ու մանց:

Արարատեան դաշտին հարաւային կողմն է, համանուն Արարատ կամ Մասիս լեռը, որոյ բարձր և անմատչելի սոյիտակալիս ու գլուխը մշտնջենաւոր ձիւնով պսակուած է, ամառնային օթթը որ դաշտին բնակիչքը խիստ կը տագնապէ, նորա դարուց 'ի դարս թանձրացեալ ձիւներուն երբեք աղ-գեցութիւն չընէր, և նորա յարատեւ ձմրան խստութիւնը չէ կարող մեղմա- ջրնել, սորա ստորոտն էր երբեմն Ա-կոռի գիւղը, և իւր գօտիններուն վերայ շինուած էր Սուրբ Յակոբայ վանքը, բարեհամ աղբիւրով, այլ 1840 թուին պատահած շարժէն Մասիս լեռան մի մասը և ձեան ահագին բեկորներն մեծ գղղմամբ ինկալով՝ վանքը և Ակոռի գիւղը բոլորովին ծածկեց իրենց բնա-կիչներով և անասուններով, այժմ կը բաւի թէ վրանաքակ Գուրգը նորա

աւերակները փորելով իրատակաց տա-կէն կահ կարասիքներ կը գտնան, այս լեռան մօտ կ'ամբառնայ գմբէթաձեւ փոքր Մասիս կոչուած լեռը, բայց ոչ նոյնչափ բարձր, սորա գագաթը կա-րելի է ելլալ, ուր կ'աւանդեն թէ կան հին գերեզմաններ, Մասիս լեռան շրջ-թաները կը ձգուին դէպ յարեւմուտս, և միւսն դէպ յարեւելս մինեւ Կով-կասեան լեռանց գօտիները. իսկ դաշ-տին հիւսիսային կողմը կ'ամբառնան Արագած լեռան երկար շղթաներն, ուրոյ գագաթունքն եւս թէեւ ամրան ձիւնապատ, բայց ոչ որպէս Մասիսն, Այս լեռան ստորոտներն են Բիւրա-կան գիւղն, Անբերդ կոչեցեալ ամրո-ցըն, և այլ աւերակ վանօրայք և ամ-րոցք, 'ի Բիւրական շինած է Գէորգ Դ. Վեհափառ Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց յատուկ ամարանոց, ուր կան-ցունէ ամառնային եղանակը. օղը բարեխառն, ջուրը խիստ զով եւ ա-ռողջարար, հանդէպ սորա կ'երեւի Արայի լեռը ոչ այնչափ բարձր, որ այլադէպ կը կոչեն Գառնը Եարդգ մէջ-տեղէն պատառուածք մի նշմարուե-լուն: Իսկ արեւելեան կողմը խիստ հեռուէն կ'երեւին Գեղամայ գաւա-ռին լեռները, այսպէս Արարատեան դաշտը չորս կողմէն գրեթէ լեռներով շրջապատած է, այսքանս բաւական համարելով ժամ է արդ նոր շինուած-ները նկարագրել:

(Շարունակելի)

Երեսուցեմ 1877 Օգոս. 28:

... Խմբագիր Սիօն ազգօգուտ թերթին:

Օսկերլաթի Թրիւնիկո Խտալերէն լրագրոյն թիւ 167 թերթին մէջ կար-

դառնալով թուրքի թիարան վերնագրով հետաքրքրական յօդուած մը, փութացի զայն թարգմանել և ներկայիւս Զեդ խրկել՝ խնդրելով որ բարեհաճիք Սթեյնզագգոգուտ թերթին մէջ անկիւն մը շնորհել նոյնին :

Անշուշտ եւ՛ որ պատուարժան ընթերցողք չեն մեղադրեր զիս թարգմանութեան թերութեանց մասին :

Եւ կանխաւ շնորհակալութիւնս մատուցանելով մնամ . . .

Յ. Թ. Գ.

ԹՈՒԼՕՆԻ ԹԻԱՐԱՆԸ

Եթէ Լուդովիկոս Ժ. Ի եւ նորա յաջորդին ժամանակը քննութեան առնենք, յորում աղնուականութեան զեղխութիւնը եւ ապականութիւնը վերջին ծայր հասած էր, այն ատեն այնպէս պիտի յայտնուի մեզ, իբր թէ այն ընդհանուր ապականութեան մէջ շատ մը և այնչափ դոժան յանցանքներ պիտի ստուգուին : Շատ բնական է, որ աղնուական և հարուստ ժողովրդեան հանդերձից ծայրայեղ պերճանքը՝ ստորին վիճակի ժողովրդեան վրայ կը ներգործէ նորա վարուց անբծութիւնը չնչելով եւ եղծանելով : Ժ. դարուն՝ երբ Գաղղիա սլալատականներու և ապիկար պաշտօնեայններու իշխանութեան տակ կը գտնուէր՝ օրէնքները մեռեալ գրեր էին և մարդկանց իրաւունքն ու արժանաւորութիւնը եւս իրենց յորդը կորուսած էին : Բայց երբ անկարգութեան չափը լրացաւ, թիւնաւորութիւնք, մարդասպանութիւնք և գողութիւնք հանապազօրդեայ եղան, այն ժամանակ իսկայն տէրութիւնը ՚ի մի կողմն թողելով դանդաղութիւնը թիւնաւորութեան մէջ բազմաթիւ հաստատութիւններ կառուց, որոց մէջ Տէրութեան կողմն

ճանը աշխատութիւնք եւ դժուարաշուստ խտուութիւնք սահմանուեցան իբր միջոց շարագործները սանձելու :

Գաղղիոյ ամեն անկիւնը իբրեւ ըստպաշտօնից սքանչելիք երեւցող բազմաթիւ թիարաններէն մին էր Թուլոնի թիարանը, որ այժմ եւս իբր մարդկային ազեակից կեդրոն կը յիշուի : Անկի շաւ է ՚ի դոխս, քան ՚ի թուլոն . . . առածը ստորին կարգի ժողովրդեան շրթունքներէն կը լուսի : Ծովէն քիչ հեռաւորութեամբ սահմանեալ բարձր շինուածներ երեք հազարէն աւելի շարագործներու ապաստանարանի կը ծառայեն : Ամբողջ թշուառներու խումբեր, որք չուզեցին օրինաց առջեւ զիջանիլ մարդկային բնութեան հետ կռուելով՝ նախատանց այս վայրը աքսորուեցան բանտին խոնաւուտներու մէջ շատ երկար տարիներ դժբաղդ գոյութիւն մը ընդ քարշածելու, օգէ զուրկ միշտ շղթաներու ծանրութիւնը կրելու և կենաց ծանրութենէն ճնշուելու դատապարտուելով : Անձանց և առնելեաց դէմ ամեն ոճիր (յանցանք) Գաղղիոյ մէջ Թուլոնի թիարանով կը պատժուէր : 1855 թ. Օրէնքէն յետոյ գրեթէ Գաղղիոյ ապաշխարութեան կամ զգաստութեան բոլոր հաստատութիւնները անմարդաբնակ եղան ՚ի շնորհս յանկոյտ ծովուն եղած գաղթականութեան եւ որք ապա տւերեցան, միայն Թուլոնի թիարանը այն շարագործաց համար պահպանուեցաւ, զորս Օրէնքը ամենամեծ խտուութեամբ պատժել ուզէր : Գատալձիոք հրատարակուելէն անմիջապէս յետոյ՝ դատապարտեալք հոն կը փոխադրուին, որով և օրինաց անաշաւութիւնը կը հաստատուի : Ի սկզբան այսպէս չէր, ինչ վիճակի եւ հասակի տէր որ ըլլային դատապարտեալք, լայնատարած բանտի մը մէջ փակուելով՝

հոն կրտսերներն մինչեւ մէկ քանի հա-
րիւրներ ժողովուրդին եւ ասոր ձեռ-
քերնին ու ոտքերնին շղթայուած, գոց
սայլերով Թուրքի թիարանք կը փո-
խադրուէին : Հոն կը հասնէին կէս մե-
ռեալ, չափազանց քաղցեալ, անգամ-
նին այտուցեալ, որով եւ իրենց դը-
ժընդակ աշակերտութիւնը սկսելէ յա-
ռաջ շատ մը շաբաթներ հիւանդա-
նոցը կենալ կը հարկադրուէին, իսկ ա-
ռողջանալէն յետոյ թիարանի տես-
չութեան կը յանձնուէին : Այժմ եր-
կաթուղեաց շնորհիւ դատապարտե-
լոց փոխադրութիւնը կարճ եւ դիւրին
է, նոյն իսկ հասարակապետութեան
հիւսիսակողմէն եկողներն երկու օրէն
աւելի չեն ճանապարհորդեր :

Հազիւ թէ դատապարտեալք կը ժա-
մանեն՝ հաւատարիմ ղինուորաց պահ-
պանութեան տակ կը դրուին, որք 'ի
զգուշութիւն հրացանները լեցուն կը
պահեն, ասոր այն գաւիթը կը տար-
ուին որու դրան վրայ սա նշանաւոր
տողը դրուած է :

Ո՛վ անցորդք, թողուցէք ամեն
յոյս :

Այն վայրկեանէն որ երկաթապատ
դրան երկու փեղկերը կը գոցուին դա-
տապարտեալը ետեւէն, նոքա աշխար-
հիս համար մեռեալ են, նոցա համար
այլ եւս չը կայ ոչ ընտանեկան կապ եւ
ոչ այլ ինչ : Մինչդեռ այն դժբաղդե-
րը գաւիթը շրջապատող տախտակեայ
նստարաններուն վրայ կը նստին, թիա-
րանի տեսչին բուռն պատուէրը կը
հրամայէ նոցա կարգի մտնել : Այդ
հրամանը կատարուելէն անմիջապէս
եռքը՝ քննիչներէն մին հարցաքննու-
թեան կը սկսի՝ մասամբ իմն նորեկնե-
րու նոյնութիւնը օրոշելու եւ մասամբ
իմն կենցաղավարութեան կերպերը
սահմանելու համար : Գլխաւոր ցու-
յակի մը մէջ բոլորին քաջութիւնը (ա-

րարք) նշանակուած է, որք յետոյ այլ
եւ այլ դատարաններու դիտողութիւն-
ներով կ'ամբողջանան : Այս կանոնը
(ստիտութիւնը) լրանալէն յետոյ իւ-
րաքանչիւր դատապարտեալի համար
թիւ մը կ'որոշուի, որ նորա մահա-
նուան կը փոխանակէ : Եթէ հարցա-
քննութեան ժամանակ մին համար-
ձակի հակառակիլ, կամ ստել 'ի պու-
տասխանս, պաշտօնատարք չեն յապա-
ղիր թիարանին օրինաց անաշուու-
թիւնը մի ըստ միովէ թուել, եւ կըսուի
թէ յանցաւորներէն ամենէն անտար-
բերներն անգամ այս թուումէն ցըն-
ցուած են :

Բոլոր թիւերը մայր հաշոյն մէջ
նշանակուելէն յետոյ՝ թիապարտները
մեծ սրահ մը կը տարուին, ուր տախ-
տակեայ լայն դաշտեր պատրաստուած
կան հինօրեայ դատապարտեալներէն
շրջապատեալ, որք իրենց ընկերները
լուալու եւ մաքրելու սահմանուած են
եւ հաճութեամբ իրենց պաշտօնը կը
կատարեն : Երբ նորեկ թիապարտները
կը մերկանան, միւսները կարծր խողտ-
նակ եւ գիմացիուն օճառ առած կը մօ-
տենան ու դաշտերուն մէջ ընկղմելով
ղանձք եռանդով կը մաքրեն թիա-
պարտներուն կենաց ինչպէս ըլլալուն
ճաշակը զգացնելով : Ոմանց արիւնը
կըսիսի վազել խողովակներու պատճա-
ռած վերքերէն : Անգուծ գործակա-
տարք՝ առանց ունին դնելու զահից ցա-
ւոյ, ցոյցերուն եւ աղաղակներուն, չեն
կասիր իրենց պաշտօնէն մինչեւ որ աղ-
տեղութեան ամեն հետքը քերուի :

Ներս մտած ատեննին անխտրա-
բար իրենց տրուած անթափ սրբիչ-
ներով հազիւ հազ մարմիննին կը ջը-
փեն եւ ահա հաստատութեան անա-
չառ բժիշկը իր նորեկ պաշտպանեալ-
ներուն այցելութեան կը սկսի Զարմա-
նալի անտարբերութիւն դատապարտե-

լոյ իւրաքանչիւրին կը հարցնէ եւթա-
կոյ եղած հիւանդութիւնները, խնա-
մով զանոնք կը քննէ, միանոց զօրու-
թիւնը կը փորձէ և ըստ կարի աշխա-
տանք կը նշանակէ: Ատրժ աչոյ հա-
յեցուած մը եւ երկար հմուտ թիւն
պէտքէ իւրաքանչիւր դատապարտեա-
լի վիճակը ծանաչելու համար: Նոյն
տօմարին մէջ արձանագրող սրկիւնները
առանց որ և իցէ ստուծենէ խոյս տա-
լու ամեն ջանք եւ փոյթ կ'ընեն,
որպէս զի յաջողին բժշկիւնները պտու-
րել իրենց համար սահմանուած աշխա-
տանքէն ղերձանելու համար: Ասանցմէ
շատերը, գլխաւորապէս Թիարանի ինչ
բլալը գիտցողները, հիւանդ կը ձե-
ւանան և ամեն միջոց 'ի գործ կը գնեն
հիւանդանոցին մէջ փոքր տեղ մը ձեռք
ձգելու համար: Ոմանք իբր կայծակ-
նահար, գետին կ'իյնան անգամները
գալարելով և կը թաւալին մարմնոյն
միանոց ցնցման մէջ ընկղմածի նման.
ուրիշներն ալ լալով կը հազան, թոքե-
րը նկատել կ'տկնարկեն, օգնութիւն
կը խնդրեն և յանուն Աստուծոյ զը-
թու թիւն կը հայցեն: Անկարեկից բը-
ժիշկը այս ամենը տեսնելով հանդէս
ները գաղբեցնել կը հրամայէ նոցա.
եթէ շարունակեն, կը գանահարին:
Առաջին անգամ չէ որ այդպէս լանջ
քի և աչքի հիւանդութիւնները կը
կեղծուին: Եթէ խարեբայք բժիշկին
ազգարարութեանց ունկնդրութիւն չը-
նեն՝ սպառնալիք իրօք կը գործադրուին:

Բժշկական այցելութեան հետ Թի-
արանին քննիչին և ստեղծ կ'ունենայ,
որոյ պաշտօնն է թիապարտներուն քով
ղէնքեր, խարտոյներ, առատան և այլ
փախուստ դիւրացնող ուրիշ գործիք-
ներ գտնուիլը արգելել: Երկար հմուտ
թիւնը և փախտեան երկիւղը քննիչին
տեսութիւնը կը օրէ, որպէս զի բան մը
չը սահի իր տեսութենէն: Մինչդեռ

դատապարտելոյն ղգեստը մի կողմ կը
ձգուի, նա աչալընութեամբ ղայն կը
քննէ, բոլոր գրպանները կը կրկնէ,
ստիարին ամեն կողմը կը շօշափէ եւ
թիապարտին մօտենալով նորա բերա-
նին, ռեգուները, ականջներուն ետին,
մաղերու մէջ և բաղուկի տակը կը նայի
մինչեւ որ բոլորովին ապահով ըլլայ թէ
մարմնոյն և ոչ մի կողմը իւր քննութե-
նէն վրիպած է, ըստ որում առաջին
անգամը չէ որ բերանն ու ռեգուները
արգելեալ բանի մը թագստեան ծա-
ռայեցին: Մոլութեան հակամէտ այն
սպիրտաներու խորամանկութիւնը ա-
մեն միջոց գտնելու դասեր կը տայ ըզ-
գուշութիւնը ծաղրելու համար որչափ
ալ խիստ ըլլայ, այսու ամենայնիւ միւ-
շեւ այսօր իսկ սղոյներու, խարտոյնե-
րու եւ ելարաններու միջոցաւ շատ
փախուստներ պատահած են: Եղևկ
այն անձին, որ արգելեալ նիւթ մը
կ'ունենայ: Գաւազանի հարուածներն
ու զնդանը իրեն կ'սպառեն:

(Շարունակելի)

ՆԵՐՔԻՆ ԾՈՎ

ՅԱԼՃԵՐԻՍ

Մեր ընթերցողաց հաղորդեցինք
Գաղղիոյ գիտութեանց Ակադէմիայէն
ընտրեալ Յանձնաժողովի մը ներկայա-
ցուցած տեղեկագրի եզրակացութիւն-
ները 'ի մասին Պ. Րուտէր դիտնակա-
նին աշխատութեանց, որ կը վերաբե-
րէին Ալճերիոյ հարաւակողմը ներքնա-
ծով մի բանալու խնդրոյն: Այս խնդ-
րոյն գէմ շատ մի կարեւոր նոր հակա-
ռակ առարկութիւններ եղած են, ու
լովք ոչ միայն կը մերժեն նոր ծովէն
յառաջ գալիք շոգիացմամբ Ալճերիոյ

մէջ ըլլալիք ջրասօստկան եղանակաւ րուծիւններն , այլ և կ'ըսեն , որ այս ծովին բարձրալանգակ եզրերը ստատիկ տկար զառ 'ի թափ մի պիտի ունենան և այս ափերը առողջութեան կտրի վնասակար պատճառ մի պիտի ըլլան ափրիկեան հեզիչ արեգական ջերմութեամբ գործարանաւորնիւթոց տարրալուծմամբ : Պ . Բուտէր այս ընդգիմաբանութեանց պատասխանած է ծանուցագրով մի , զոր Պ . տը Լէսէրս վերստին գիտութեանց Ակադէմիային ներկայացուցեր է . ուր նոր ընդգիմաբանութեանց հանգիպեր է :

Շոգիացման մասին՝ Սուէիզի ջրանցքին վերայ եղած փորձերէն կը հետեւընէ , որ նոր ծովը , օրը 39 միլիոն խորանարդ մեզր ջուր պիտի շագիւցնէ : Հարաւային , հար . — արեւելեան , կամ հար . — արեւմտեան հողմերը՝ որ այս երկրին տիրող հողմերն են , շագիւցեալ ջրոյ այս հսկայ կոյտը բնականաբար պիտի մղեն դէպ 'ի հիւսիս , այսինքն Ալճերիի և Թունուզի վերայ :

Արդ՝ մի կողմէն հաշիւը կը ցուցնէ , որ այս շագին բաւական պիտի ըլլայ սովորական ճնշման և 12 աստիճանի բարեխառնութեան տակ կիսով չափ յագեցնել 24 մեզր բարձրութիւն ունեցող և ամբողջ Ալճերին ու Թունուզը ծածկող օգոյ խաւ մի . միւս կողմէն եւս յայտնի է , որ խոնաւ օգոյ այսպիսի խաւ մի պիտի ունենայ ցերեկները արեգակնային ճառագայթից ատարը մեղմելու յատկութիւնը , իսկ գիշերները՝ ջերմութեան ճառագայթութեամբ յառաջ եկած ցրտացումը :

Բաց յայտնանէ , շագին ուրիշ արգասիք մի եւս պիտի ունենայ , այն է խտանալով անձրեւի , և նոյն իսկ ձիւնի պիտի փխտուի , որովհետեւ շագին բարձրանալով գրեթէ անմիջապէս Օ .

ընտ լեռանց բարձր շղթային պիտի պատահի , որ իբրեւ արգելիչ պիտի բռնէ : Երբ հարաւային հողմ մի , կիսով չափ յագեալ ջրոյ շագիւլ , այս զանգուածը չափէն աւելի ստուարացնէ , բաւական պիտի ըլլայ բարեխառնութիւնը 25 աստիճանէն 14 աստիճանի իջեցնել , քանի որ հարաւային կողմը մինչեւ անգամ ամառան ստատիկ ատենը ձիւն պիտի գտնուի : Շոգիացումը պիտի կրկնապատկի հար . — արեւելեան հողմով , որոյ մեծ պակասութիւնն է իւր չափազանց չորութիւնը . բայց դէպ 'ի Օրէն լեռները մէկ օրուան մէջ 78 միլիոն խորանարդ մեզր ջուր պիտի տանի :

Այն առարկութեան , որով կ'ըսեն թէ ներքնածովուն փոփոխակի հեղեղեալ և ցամաքեալ ափերը տկար հաւկում մի պիտի ունենան , կը պատասխանէ Պ . Բուտէր հաստատելով՝ որ կարծուածին չափ տկար չը պիտի ըլլան : Նոյն իսկ շատ մասանց մէջ , ծովեղերաց կարի մօտ , ջուրը 20 , մինչև 30 մեզր խորութիւն պիտի ունենայ : Իսկ Միջերկրականի հետ ունեցած հաղորդակցութիւնը միշտ շոգիացմամբ եղած ջրոյ կորուստը պիտի լեցնէ : Նոյնպէս ներքնածովը ոչ միայն առողջութեան վնասակար չը պիտի ըլլայ , այլ օգտակար , որովհետեւ պիտի ծածկէ շատ մօրուտ տեղեր , որոց ազդեցութիւնը աւելի վնասակար է առողջութեան : Բացուելիք ծովուն տեղը կայ հիմա հազարաւոր քառակուսի քիլոմետրներով ընդարձակութիւն ունեցող ճախճախուտ գաւառ մի , որ ձմեռն անմատչելի կ'ըլլայ , որովհետեւ սրտուններով և խոշոր եղեգներով կը ծածկուի . իսկ ամառը ցամաքելով՝ զանազան տխտերու պատճառ կ'ըլլայ : ներքնածովը այս մօրուտ գաւառը պիտի գոցէ ջրոյ թանձր խաւով մի :

Վերջապէս ըստ Պ. Բուտերի ներքինաժողովուն գլխաւոր օգուտները պիտի ըլլան, Ալճերիի և Թունուզի կլիմային հիմնական բարեփոխութիւն. Օրէսի և Աթլասի հարաւային երկիրներուն, նոյնպէս կեդրոնական Ափրիկէի կարաւանաց համար վաճառականական նոր ճանապարհ մի. Ալճերիի համար կատարեալ ապահովութիւն:

Բուտերի այս եղբակցութիւնները Ակադէմիայի Յուլիա 2-ի նիստին մէջ Պ. Գոնսօն անդամը մի առ մի քննադատեց՝ հետեւեալ պատճառաբանութեամբ:

1°.-Ներքինաժողովը Ալճերիի և Թունուզի ընդհանուր կլիման չը պիտի կրնայ բարեփոխել. որովհետեւ ըլլալիք շոգիացումը պիտի ցրուի Սահարայի մէջ, կամ պիտի կորսուի Միջերկրականի վերայ և կամ Օրէս շղթային մէջ սահմանաւոր միջոցներու վերայ պիտի խտանայ: Ընդունիմք, կ'ըսէ, որ կլիման պիտի չափաւորուի և նոր մշակութեանց առիթ պիտի ըլլայ. բայց այսու չը փոխարինուիր այն կորուստը, որոյ ենթակայ պիտի ըլլայ արմաւի արտադրութիւնը, որ այս գաւառին բուն հարստութիւնն է: Եթէ արդի արթնեան ջրհորները ընդարձակ ուլափաները ռադիոէլեկտրական ջրի բաւական ջուր չեն մատակարար, զանոնք բազմացնելով ամեն գաւառներու մէջ՝ երկրագործական ամեն պէտքերը կը լեցունին:

2°.-Նոր ճանապարհը վաճառականութեան երեւելի ծառայութիւն մի չը պիտի կրնայ մատուցանել, որովհետեւ կեդրոնական Ափրիկէի կարաւանները իրենց սովորական ճանապարհէն յետո չը պիտի կասին, այլ պիտի շարունակեն իրենց ընթացքը դէպ ի Մարոք և Թրիպոլի: Ի բաց առեալ գերեաց վաճառականութիւնը, կարաւաններուն փոխադրած վաճառք-

ները երեւելի բան մի չեն. որովհետեւ անոնց փոխադրածն է ստիպել ինչ ոսկեաւաղ, փշատամ և արծուէփետուր: Բաց յաստի, ներքինաժողովն մեծ մասը պիտի տարածուի Թունուզի իշխանութեան մէջ և այսու կարելի պիտի ըլլայ կասկածիլ, որ կարաւանները աւելի Միւսլիման իշխանութեան մի մէջ պիտի տանին իրենց վաճառքները. բան թէ Կոստանդինի գաւառին մէջ:

3°.-Գաւառին առողջօրհասական պայմանները բարելաւելէ շատ հեռի պիտի ըլլայ ներքնաժողովը: Ընդհակառակն աւելի հաւանական է կարծել, որ երկիրը անբնական պիտի ըլլայ ծովուն ցած ափանց վերայ գործարանանաւոր նիւթոյ տարրաւորեմամբ: Ներքին ծովը մզմամբ պիտի տւեցնէ տրթէսեան խաւին աղը, որով ջուրերը անըմպելի պիտի ըլլան և սուգման անյարմար: Օդոյ խոնաւութիւնը եթէ յառաջ գայ, արմաւեաց քանակութեան և Երոզացւոյ առողջութեան վնասակար պիտի ըլլայ:

4°.-Անապատի ծովը Ալճերին չ'ապահովեցնէ զատ Գաղղիական իշխանութեան շարունակական փոանգ մի պիտի ըլլայ: Այս ծովը, որոյ մուտքը և մեծ մասը Թունուզի մէջ պիտի ըլլայ և միայն արեւմտեան եզերքը Ալճերիի մօտ, անընդհատ հսկողութեան առիթ պիտի ըլլայ արգիլելու համար օտար վաճառականները, որք արդէն հարաւային երկիրներու վաճառքներով կը լեցնեն Ալճերին. և մանաւանդ պատերազմի ատեն ռազմամթերից գաղտնի փոխադրութիւնը այն ժողովրդոց մէջ այնչափ ստիպելի պիտի ըլլայ, որոյ հնազանդութիւնը շատ դժուարին է անմիջական սահմանափակութեան պատճառաւ:

Այսպէս Պ. Գոնսօն բացուելիք նոր ծովուն մատակարարելիք օգուտ-

ներն իրական չը համարիր և հարկաւ-
ւոր միջոցները , որ այս ձեռնարկին
համար պիտի ըլլան , պարզ կորուստ
մի կը սեպէ . և աւելի յառաջ կ'երթայ
ըսելով , որ եթէ այդ ծովը առաջունէ
ըստ , այնչափ վնասակար պիտի լինէր
Քաղղիական շահույ , զոր հարկ պիտի
ըլար գոցել :

Անշուշտ Պ . Բուտէր և իւր կու-
սակիցները այդ ընդդիմախօսութիւն-
ները անպատասխանի չը պիտի թո-
ղուն : Պիտի պատասխանեն , պիտի
հերքեն իրենց հակառակորդաց կար-
ծիքները և այս վերջինները վերստին
պիտի խօսին և դործը համաձայնու-
թեան շատ մօտ չէ և այժմէն անկու-
րելի է կանխագուշակել , թէ ո՞վ պի-
տի յաղթանակէ : Միայն այս յայտնի
է , որ Սուէիի պարանոցի բացման խոր-
հուրդին դէմ ասկէ պակաս ընդդի-
մութիւններ չեղան , բայց այսօր հա-
ղարաւոր նաւերու ճանապարհ կը տայ
և անոնք որ ամենէն աւելի կը հակա-
ռակէին , այժմ ամենէն աւելի կը շա-
հին Սուէիի ջրանցքէն :

Եթէ կան կարգ մը անձինք , որ
դիւրաւ կը սիրահարին երեւութապէս
ամեն մեծ խորհուրդներու , կան ու-
րիշներ ալ , որ ընդհակառակն ամեն
գաղտնիք անհետեւ կը համարին ,
զոր իրենք չեն յորդած . բայց այն դա-
շտօնքը , որ ճշմարիտ է , միշտ կը յաղ-
թանակէ : Երբ առաջին անգամ Անգ-
ղիան Քաղղի հետ երկաթծուղիով մի-
ացնելու համար Մանչի տակէն ստու-
րերկրեայ ճանապարհ մի բանալու խոր-
հուրդին վերայ կը խօսուէր , շատ մի ե-
րեւելի երկրաբաններ սխալցին հաս-
տատել ծակուելիք տեղը ահագին
խաւթերու գոյութիւնը , որոնք գոր-
ծին յաջողութիւնը անկարելի պիտի ը-
նէին . բայց այսօր ամեն ոք համոզուած
է , որ այս հսկայ գործը համեմատու-

բար շատ դիւրին է : Եւ անշուշտ մե-
տակայ տպագայի մը մէջ այս գործը
'ի կատար հասած պիտի տեսնուի .
թերեւս այսպէս ըլլայ նաեւ Պ . Բու-
տէրի յատակագիծը , որ այնչափ բու-
ռըն կերպիւ կընդդիմաբանուի Ակա-
դէմիայի միջանի անդամներու կողմէն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Ամսոյ 24ին Ասորոց Սրբազան
Պատրիարքը որ բաւական ժամանակէ
'ի վեր Եւրոպա և Հնդկաստան կը ճա-
նապարհորդէր , աեղս ժամանեց : Ս .
Աթոռոյս կողմէն սիրալիր և պատուա-
լիւ կերպիւ ընդունուեցաւ . դիմուե-
րութեան զրկուած էին Գեր . Ներսէս
Եպիսկոպոսը , Արք . Աւագ-Թարգման
և Մկրտիչ վարդապետք երկու պա-
հակներով : Նախ՝ մեր վանքը եկաւ ,
Ս . Գլխադրի վրայ ուխտ և երկրպա-
հութիւն ընելէ զինի 'ի պատրիարքա-
րան ելաւ , ուր Ս . Պատրիարքը մեծ
հիւրասիրութեամբ ընդունեց . բաւա-
րան տեսակցութենէ յետոյ իրենց վան-
քը գնաց վանուցոյ եպիսկոպոսաց և
վարդապետաց ուղեկցութեամբ . իսկ
երկրորդ օրը Ամեն . Ս . Պատրիարքը
այցելութեան գնաց :

— Յաւոք սրտի այս անգամ Ազգ .
լրագրոց մէջ կարգացինք Ազգ . Ժողո-
վոց մէջ տեղի ունեցած յուզումներն և
սրաշունչութեանց դէմ եղած անուա-
նարկութիւններն : Ի հարկ է ամեն ժա-
մանակ այսպիսի ընթացք մի դատա-
պարտելի է , ըստ որում հետեւութիւ-
նը միշտ կործանում է . բայց մանաւանդ
ներկայ պարագայից մէջ , յորում աե-
րութիւնը և մեր դժբաղդ ազգը մեծ
տագնապի և ճգնաժամի մէջ են , անձ-
նական կիբքերու տեղի տալը՝ պար-
զապէս ազգատեցութիւն եւ ազգա-
մատնութիւն է :

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կարեւորութիւն ուսման Ս. Գրք. (Շար. Լ. Էրջ).	169-173
Զգուշաւորութիւն	173-177
Մարդկային կեանք. (Շարտ-նախիւ).	177-179
Բնագիտութեան և Տիեզերագրութեան վրայ պարզ խօսակցութիւն. (Շարտ-նախիւ) . . .	180-183
Ուղեւորութիւն Յիս. Էջմիածին. (Շարտ-նախիւ) .	183-186
Թուլանի Թխարանը. (Շարտ-նախիւ)	186-189
Ներքին ծով յԱլէքիա	189-192
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ	-192

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիօնը ամէն ամիս կը հրատարակուի 24 երեսի բաղկացեալ միակէն ութածաղ լիզմով :
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ յէճիտիկ : Ճանապարհի ծախքով միասին : Կանխիկ վճարել :
- Գ. Զատ տարակի առնել աւելոյց պէտք և ամեն մէկ տարին շորո Գա. հեկան վճարել :